

HUMANITAS

KADERORGAAN VAN DE
VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK
OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

NEGENDE JAARGANG No. 2

JUNI 1954

CENTRAAL BUREAU „HUMANITAS”
VONDELSTRAAT 61 — AMSTERDAM

REDACTIE ALGEMEEN: MEJ. M. DIJKSTRA

Sectie Kinderbescherming: Mevr. mr M. Rood—De Boer

Medewerkers:

J. Boetje, mr L. A. Donker, P. Faber, mr R. Friedman—
v. d. Heide, dr F. Grewel, mej. mr dr Joh. Hudig, dr J. P.
van Praag, Ph. H. van Praag, prof. dr G. Th. Kempe,
D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr, mej. mr P. G. Prins,
dr A. Querido, mr B. v. d. Waerden, M. de Vries e.a.

Adres Redactie en Administratie:

Vondelstraat 61 - Amsterdam-W. - Telefoon 89786
Giro 582000

INHOUD

	blz.
Verslag van de conferentie, gehouden door de vereniging „Humanitas” op de Pietersberg te Oosterbeek, 24 en 25 April 1954	21 ✓
J. G. van der Spek: Het leven door een reclasseringsbril	42 ✓
Onze eerste studieconferentie op 12 en 13 Juni 1954	43
R. Vegelien: Een nieuwe richting in ons strafstelsel	44 ✓
Al lezend trok onze aandacht	47 ✓
A. Treurniet: Van armenzorg tot maatschappelijk werk (2): Och arme	48 ✓
Dagboekbladen van een gezinsvoogdes (2)	54 ✓
Uitwisselingsweekend te Zaandam, 3 en 4 April 1954	56

DAGELIJKS BESTUUR:

Mr dr J. in 't Veld, voorzitter
C. M. Swiebel, secretaris
J. H. van Eck, penningm.
M. Dijkstra
J. Landman
H. Ploeg Jr
E. Veuger
Mr B. v. d. Waerden
P. C. Faber, erelid

CENTRAAL BUREAU:

Vondelstraat 61, Amsterdam
Mej. M. Dijkstra, directrice
Spreekuur: Donderdag van 11—12 uur
Telefoon: K 20 - 89786

VERSLAG

*van de conferentie, gehouden door de
vereniging „Humanitas” op de Dietersberg
te Oosterbeek, 24 en 25 April 1954*

De conferentiebezoeker die Zaterdag 24 April wat vroeger dan noodzakelijk naar Oosterbeek was getogen of wat dichterbij woonde, heeft die dag van twee wallen kunnen eten. Hij is de conferentiezaal binnengegaan om 4 uur 's Zaterdagsmiddags na geruime tijd te hebben genoten van een zonnig en wijd uitzicht, zoals er maar weinige te vinden zijn in Nederland. Wat volgde was trouwens eveneens de moeite waard. Om 4.15 uur opende mr. H. Boasson, de voorzitter, wiens leiding werd gekenmerkt door punctualiteit en humor, met een begroetingswoord de middagvergadering van deze tweede sectie-conferentie, die door 75 gasten, medewerkers en sectiebestuursleden werd bezocht.

De voorzitter heette in het bijzonder welkom mej. J. C. M. van Keulen, vertegenwoordigster van de minister van Maatschappelijk Werk, en mej. C. A. Butter, contactambtenares van de Centrale Raad voor Gezinsverzorging.

De op de agenda aangekondigde spreekster, mevr. W. P. ten Have—v. d. Werff, was plotseling wegens familieomstandigheden verhinderd. Het was evenwel voor het sectiebestuur een grote geruststelling te vernemen, dat mej. Butter genegen bleek haar rol van gast te verwisselen voor die van spreekster. Een rol die resulteerde in een bloeiende lezing.

De voorzitter dankte redactie en secretariaat voor het verslag *) van de vorige conferentie en gaf daarna het woord aan mej. Butter.

*) In dit verslag (Humanitas no. 3 1953) komt een opmerking voor van mevrouw Van Oostrum over het „uithoren” van gezinsverzorgsters door ambtenaren van sociale diensten. Wij achten het juist daar alsnog in dit verslag aan toe te voegen dat mevrouw Van Oostrum hiermede meer de mogelijkheid en het gevaar wenste te schetsen, zonder evenwel een bepaalde dienst op het oog te hebben waar dit zou gebeuren. (Red.)

De waarde en inhoud van de opleiding tot gezinsverzorgster

Mej. Butter begon met te vertellen hoe zeer het haar speet dat mevrouw Ten Have hier niet voor deze vergadering stond, want zij is het geweest die, toen spreekster zich nog maar enkele jaren met de opleiding van gezinsverzorgsters bezighield, de waarde van dit beroep voor het meisje zelf heeft laten zien op een manier die zó goed aanvoeld was, dat de toen aanwezige gezinsverzorgsters grote bewondering hadden voor het inzicht dat mevrouw Ten Have bleek te hebben in alles wat er in de praktijk bij dit beroep komt kijken en wat eraan vastzit.

De Centrale Raad voor Gezinsverzorging heeft later trouwens nog bijzonder veel aan de brede visie van mevrouw Ten Have gehad, toen zij lid was van de zgn. leerplancommissie. Dit was een werkcommissie die de richtlijnen voor de opleiding heeft voorbereid, waarmee nu alle 20 opleidingen werken.

In deze richtlijnen is de achtergrond te vinden van waaruit de vorming tot het beroep gegeven kan worden.

De samenstelling van de richtlijnen ging destijds uit van de volgende vraagstelling:

- a. wat eist het beroep?
- b. hoe moet in verband daarmee de opleiding ingedeeld worden?
- c. hoe kan, met inachtneming van de variatie der opleidingen naar de verschillende levensbeschouwelijke en godsdienstige richtingen, een voor allen geldende regeling worden gegeven?

Dit was allerm minst eenvoudig en getracht is bij de opstelling tevens voor ieder deel van het programma, dat o.a. geestelijke, staatsburgerlijke en culturele vorming inhoudt, te verklaren waarom deze vorming noodzakelijk geacht moet worden voor het beroep van gezinsverzorgster.

Bij sommige vakken is in de richtlijnen een nadere uitwerking gegeven, doch deze is voor de docenten meer bedoeld als middel om de gedachten te bepalen, dan als een dwingend schema voor de lessen, dat slaafs gevolgd moet worden.

Het komt volgens spreekster allereerst aan op de *vorming* van de leerlingen. En wel zo, dat men, uitgaande van het gezinsleven, de blik van de meisjes tracht te verruimen. Als men de examens meemaakt, merkt men, dat, wat het vergroten van inzicht betreft, vele wegen naar Rome leiden.

Spreekster was zich bewust met het tweede deel van de titel der causerie te zijn begonnen, „de inhoud”. In eerste instantie wilde zij niet te veel op details daarvan ingaan, omdat tijdens de nabespreking daarvoor nog wel gelegenheid zou zijn, terwijl spreekster dan tevens de wensen tot nadere inlichtingen, die er in de vergadering leven, beter zou kunnen peilen.

Als we, aldus spreekster, ons nu bezighouden met de waarde van de opleiding, dan zou deze waardebepaling verdeeld kunnen worden in:

- a. de waarde voor de maatschappij;
- b. de waarde in engere zin voor de gezinsverzorging;
- c. de waarde voor het meisje zelf.

Punt c. is voor deze inleiding het belangrijkste. Over de beide eerste punten wilde spr. niet al te lang uitweiden.

De waarde voor de maatschappij hangt ten nauwste samen met de plaats van de gezinsverzorging in het geheel van het maatschappelijk werk. Dit valt buiten het kader van deze voordracht. Het tweede punt houdt weliswaar zeer veel in, maar spreekster zou voor deze vergadering graag verschoond zijn van de plicht weer eens voor de zoveelste maal de waarde van het opgeleid-zijn uit-en-te-na te verdedigen tegenover de opvatting van degenen, die menen dat het met een paar flinke handen en huishoudelijke ervaring wel bekeken is.

Dit laatste is maar zeer ten dele waar. De uitsluitend in de practijk geschoolden blijken weliswaar op de opleiding vaak veel handiger en vlotter van aanpak te zijn dan meisjes die wel een huishoudschoolopleiding hebben maar de ervaring missen, doch zelfs bij degenen, die al in de gezinsverzorging werkzaam zijn geweest, constateert men tekorten in het optreden. Ze werken inderdaad hard, doch vaak zonder haar werk doelmatig te organiseren, waardoor onnodige overuren gemaakt worden. En bij dit jachten en sloven is er te weinig tijd voor iets anders, voor gezelligheid. De eenzijdige huisvrouwelijke lof voor deze methode van werken, voor „de héle dag bezig zijn” en „niets te veel vinden”, getuigt ook van een onjuiste instelling, want tijd om eens iets aardigs met de kinderen te doen, heeft dit type meisje nooit, — *als ze op straat spelen wordt het huis ten minste niet vuil* —, het nodige geduld om de kleintjes te laten „meehelpen” bij het werk kunnen ze niet opbrengen; naar de belevenissen van de groteren wordt maar met een half oor geluisterd, want er is nog zoveel te doen...

Nu is het een bekend feit — spreekster haalde dit zojuist aan —, dat sommige huisvrouwen, die thuis ziek liggen, het tot hun plicht rekenen de gezinsverzorgster een heel repertoire te laten afwerken waarvan geen minuut ongebruikt mag zijn. Leidster en gezinsverzorgster hebben juist hier de gemeenschappelijke opgave de huisvrouw ervan te overtuigen, dat de „taak” van de gezinsverzorgster *niet beperkt* is tot huishoudelijk werk alleen, maar dat zij in het gezin de zieke moeder moet vervangen en dus tijd moet kunnen „maken” voor allerlei, dat moeilijk te omschrijven valt, noch een duidelijk zichtbaar resultaat afwerpt, maar niettemin onmisbaar is voor de goede sfeer.

Zo gezien kan organisatie van een huishouding ook omschreven worden met de woorden van de doelstelling voor de huishoudelijke vorming:

beoordelen van de tijd en de kracht die de verschillende huishoudelijke werkzaamheden vragen in verhouding tot hun betekenis voor gezelligheid, hygiëne en economie.

Niet voortjakkeren, maar zich rekenschap geven van wat gedaan wordt, hoe het gedaan wordt en waarom het gedaan wordt. In gezinsverzorgingskringen hoort men tegenwoordig bijna nooit meer de mening verkondigen, dat opleiding niet noodzakelijk zou zijn. Integendeel. Ook zij, die vroeger volkomen accoord gingen met de noodopleidingen, liefst zo kort mogelijk, omdat het nu eenmaal moest, beamen nu, zoals spreekster meerdere malen ervaren heeft, dat in de practijk jonge opgeleide meisjes de beste krachten zijn.

Een (twee jaar geleden door de Centrale Raad) gehouden enquête onder de instellingen wees uit, dat men de opleiding waardevol achtte voor de practijk.

Sommige antwoorden gaven zelfs aan, op welke punten de opleiding nog aangevuld diende te worden. Verder was ieder het eens over de grote *vormende* waarde voor de persoonlijkheid van het samenzijn in een goed geleid internaat.

Het derde punt, „De waarde van de opleiding voor het meisje zelf”, begint bij de aard van het werk waarvoor de meisjes opgeleid worden.

De gezinsverzorgster moet haar taak onder telkens veranderende omstandigheden verrichten. Haar werkmilieu wordt gevormd door de gezinnen. Gezinnen met vaak een *zeer* uiteenlopend geestelijk en materieel klimaat.

Spreekster illustreerde dit met een opsomming der omstandigheden, waarin een groot aantal gezinnen verkeerden, die een bepaalde gezinsverzorgster in de loop van haar practijkjaar toegewezen kreeg.

Deze greep bewees zonneklaar, dat een gezinsverzorgster van heel wat meer zaken iets af moet weten dan van huishouden alleen.

Eén ding hebben deze gezinnen echter gemeen: er is kans op afbrokkeling. De centrale figuur, de moeder, is tijdelijk uitgeschakeld en er ontstaat gevaar voor het uit elkaar raken van de gezinsleden, voor achteruitgang in de voeding en ongewenste verwaarlozing van de gezelligheidsfactor. Deze afbrokkeling kan vermeden worden door het optreden van de gezinsverzorgster. Tijdelijk neemt zij de taak van de huisvrouw over, zonder zich zelf tot de centrale figuur te mogen maken. Dat eist tact. Zij moet trachten de eenheid van het gezin te bewaren rondom de figuur van de moeder, ook als de moeder in het geheel niet meer als het actieve middelpunt kan fungeren of zelfs afwezig is. Men ziet wel eens overeenkomsten tussen het beroep van gezinsverzorgster en andere huishoudelijke beroepen, en meent dan, dat daarom aan de gezinsverzorgster ook geen andere eisen gesteld behoeven te worden.

Uit het voorafgaande is hopelijk duidelijk geworden dat, al bestaat het werk uiterlijk in het verrichten van huishoudelijke werkzaamheden (en dit zo goed mogelijk), men het werk van de gezinsverzorgster toch niet kan vergelijken met wat wij verstaan onder een huishoudelijk beroep.

Het essentiële is niet dat de gezinsverzorgster het huis „met bezemen keert”, maar onder en door al het huishoudelijke heen moet zij waken voor het behoud van het geestelijk klimaat — godsdienstig of niet godsdienstig —, waarin ieder lid afzonderlijk, en dus het gezin als geheel, gedijen kan. Sommigen vergelijken het beroep wel eens met dat van kraamverzorgster, maar afgezien van de verplegings-taak, die de gezinsverzorgster niet kan en mag hebben, is daar volgens spreekster ook nog tegen in te brengen, dat de omstandigheden totaal anders zijn wat betreft de reactie van het gezin en de huismoeder op de gebeurtenis, die aanleiding tot de hulpverlening is. De duur der hulpverlening is al verschillend (10 dagen tegenover enkele weken, soms zelfs maanden). In het éne geval langdurige voorbereiding en blijdschap, in het andere vaak iets geheel onverwachts en een periode van onzekerheid omtrent duur en gevolgen.

Sprekende over de vergelijking met het verpleegstersberoep, verzekerde een arts spreekster, dat z.i. van de gezinsverzorgster een grotere spankracht vereist wordt dan van de verpleegster. In een ziekenhuis is de verpleegster op bekend eigen terrein. De gezinsverzorgster komt telkens in een geheel vreemde sfeer. Zij moet zich aanpassen. Van haar wordt verwacht, dat zij af en toe eens tijd neemt om rustig te luisteren naar hetgeen de zieke op het hart heeft; het begint soms met even overleggen over een huishoudelijke aangelegenheid en kan leiden tot een uitspreken van alle zorgen, waarvoor de zieke te voren nooit eerder een luisterend oor heeft gevonden of die zij altijd voor zich heeft willen houden, maar nu: „de juffrouw is alle dagen in huis en leeft met alles mee, zij zou het immers toch wel gemerkt hebben”. Zo kan de gezinsverzorgster belast worden met een

dosis leed van anderen, waar zij vaak geen weg mee weet en die haar soms de grond onder de voeten doet wankelen. De opleiding moet ertoe medewerken, dat zij daartegenover een innerlijk houvast heeft door de versterking en bewustmaking van haar eigen overtuiging. Het is niet spreeksters bedoeling vooral aan te tonen, dat het beroep zwaarder of moeilijker zou zijn dan de andere genoemde beroepen, maar wel dat het werk van gezinsverzorgster een geheel eigen karakter heeft, zodat de opleiding van gezinsverzorgster ook een geheel andere aanpak eist.

Wij vragen ons af, zei spreekster, wat beweegt het meisje tot deze beroepskeuze? Zoals spreekster de meisjes heeft gadeslagen tijdens de opleiding, meent zij, dat we hier te doen hebben met het type meisje, dat in aanleg meer praktisch dan theoretisch is ingesteld en ambitie heeft voor huishoudelijk werk. Misschien heeft zij, al dan niet met tegenzin, een MULO of een paar jaar HBS bezocht, als regel eerst huishoudschool gevolgd of is bij moeder thuis geweest, doch van jongsaf heeft ze geen ander verlangen gehad dan te worden zoals moeder is, bewust of onbewust.

Leidt haar vooropleiding daartoe, dan gaat ze rustig naar atelier of kantoor of gaat studeren, maar altijd blijft het huwelijk de vervulling van haar diepste verlangens. De ongedulden evenwel zoeken reeds in hun beroep een soortgelijke expansie en kiezen dus een specifiek vrouwelijk beroep. Komen zij bij de gezinsverzorging, dan zal dit hun zeker bevrediging schenken, maar zij zullen de grootste moeite hebben om zich in het gezin niet tot middelpunt te maken en, emotioneel als zij zijn, grijpt iedere gezinswisseling hen aan.

De tweede groep, ook semi-blijvend als de eerste, wordt gevormd door reeds verloofden, die, vóór het huwelijk, een zekere training willen verkrijgen in de huishouding. Al zullen zij hun plicht nauwgezet vervullen, bij hen staat de dienende functie (nog) niet op de voorgrond van hun leven.

Ten slotte zijn er degenen, de derde groep, die in het huwelijk hun naaste toekomst hebben gezien, doch van wie de verlovings werd verbroken. Als zulk een meisje de gezinsverzorging kiest, bestaat het gevaar, dat het werk als surrogaat beschouwd wordt, waar zij in de grond onbevredigd bij blijft.

Het is zeer wel mogelijk een andere indeling te maken naar andere kentekenen.

Maar welke deze ook zijn, het behoort tot de taak van de opleiding, en later van de maatschappelijk werkster-leidster, om de gezinsverzorgster te helpen bij het zich bewust worden van de motieven, die haar dit werk deden kiezen. Niet voor niets moet de leiding van dit werk toevertrouwd worden aan deskundige handen. Zien de meisjes het verschil tussen zuivere en onzuivere motieven? Nog te weinig zien de leidsters-maatschappelijk-werksters, voor wie het leiding geven aan gezinsverzorgsters slechts een deel vormt van haar taak, in, dat dit een onderdeel der problematiek is, dat hoogst belangrijk kan zijn voor het volhouden in het beroep en dat ook de „flinkerds” onder de meisjes haar steun soms nodig hebben.

Wordt de drijfveer van een meisje uit de eerstgenoemde groep zich zelf in haar taakvervulling tot middelpunt te maken niet bewust, dan zal zij zich niet kunnen handhaven: het gezinsleven aantasten door een te dominerende houding, waardoor de zieke moeder niet in haar waarde gelaten wordt. Wordt haar in de opleiding het onjuiste van deze instelling te voren niet bijgebracht, dan zal zij zich op den duur volkomen onbevredigd voelen en liever fungeren bijv. als huishoudster in een moederloos gezin.

De tweede groep, die het werk gebruikt als training voor het eigen huwelijk, ziet haar beroep niet als blijvend. Zij is dankbaar voor de opgedane ervaring en mensenkennis, maar aangezien deze meisjes vaak uit zgn. beschermde milieus

komen, zullen zij nog wel eens ondersteboven zijn door hetgeen zij op de lessen horen en in de practijk meemaken.

Niet zelden maakt haar opvatting over het huwelijk een crisis door, evenals haar gehele levensbeschouwing. Het gedeelte van de opleiding, dat handelt over huwelijk en gezin, zal voor deze meisjes van grote invloed zijn. In lessen, die niet blijven staan bij de symptomen, maar, tegen de achtergrond van de levensbeschouwing, doordringen tot de oorzaken van gezinsproblemen, moet de gezinsverzorgster de bevrijding ervaren van het mee mogen helpen aan de vermindering van het aantal oorzaken, dat leidt tot afwijkend gedrag in de individuele en in de collectieve sfeer. Al houden we verloofde meisjes slechts kort in het werk, ook deze groep is de aandacht ten volle waard: door hen bouwen we mee aan de fundering van het gezinsleven in de toekomst.

Tot de derde groep behoren, behalve de teleurgestelde jongeren, ook ouderen, die niet meer rekenen met de kans op een huwelijk. Hun zal, alweer door leerkrachten en maatschappelijk werkster beiden, de geheel eigen, positieve waarde van de ongehuwde werkende vrouw in de gemeenschap voor ogen gesteld moeten worden. De persoonlijkheid van de waarschijnlijk eveneens ongehuwde leidster-maatschappelijk-werkster zal hierbij van betekenis kunnen zijn. Wat maakt zij van haar leven?

Spreekster stelde hierbij de vraag of de bescheiden positie, die de gezinsverzorgster in het gezin mag innemen, niet te schrijnend is voor deze categorie, vooral als zij het gezinsleven door zo velen verknoeid ziet? Kan zij zich niet beter geven bijv. aan de opvoeding van verwaarloosde kinderen waar zij de moederrol meer kan benaderen? Afgescheiden van capaciteiten en vooropleiding hangt het er, volgens spr., vanaf of men het eigen leven in zijn beperktheid en zijn rijkdom aanvaard heeft, of dat men een surrogaat voor een niet vervulde wens zoekt. Haar eigen antwoord op deze probleemstelling is bepalend voor de invloed van de gezinsverzorgster op het gezin.

Een op deze leest geschoeide omgang met gezinsverzorgsters is zeker geen geringe opgave voor opleidingen en praktijkleiders. Dit afsteken naar de diepte is echter nodig wil men het gezinsleven niet van de wal in de sloot helpen. En vanwege deze problemen acht spr. de geestelijke achtergrond van het beroep zo belangrijk.

Vele maatschappelijk werksters zullen met meer dan één gezinsverzorgster te maken hebben, hetgeen vele voordelen heeft voor de hulpverlening aan de gezinnen — als men er al van overtuigd is, dat de individuele bemoeiing met de gezinsverzorgster van eminent belang is — de mogelijkheden die er in de groep liggen, zijn zeker nog niet voldoende doorgedrongen. Vroeger waren er zelfs instellingen, waar men de groepsvorming onder de gezinsverzorgsters bewust tegenging uit vrees voor geroddel over gezinnen. Ter nadere verklaring dient, dat deze instellingen grotendeels werkten met niet opgeleide krachten, waar dus het beroepsgeheim e.d. nog geen gemeengoed was. Bij de modern geleide groep is dit gevaar niet groot. De maatschappelijk werkster kan de groep brengen tot objectieve geval-besprekingen.

De opleiding heeft bij de meisjes reeds sterk de groepsactiviteit gestimuleerd en het komt voor dat later de meisjes, die niet in een groep werken, dit verband, dat hen de mogelijkheid schenkt met collega's van gedachten te wisselen, gaan missen. Daarom stimuleren sommige landelijke organen bijeenkomsten van gezinsverzorgsters. In dit verband moeten de nascholingsweekends tijdens het practijkjaar niet alleen gezien worden als noodzakelijke afwerking van de cursus, doch ook als gelegenheid, waar de groep weer wordt „beleefd”. De groep is een belangrijke factor bij de tegenwoordige vorming.

Een andere vraag, die de sprekerster ten slotte stelde, is: voor *welke* praktijk moeten wij opleiden? Als illustratie gaf spr. een aantal gevarieerde voorbeelden van omstandigheden en mogelijkheden, waarin de hulp van een gezinsverzorgster kan worden ingeroepen.

Na het aanhoren van een dergelijke opsomming zal het voor niemand meer een vraag zijn of een gezinsverzorgster iets geleerd moet worden van geestelijke stromingen, van opvoedkunde, over gedragsafwijkingen, over het verschil in levensstijl bij diverse groepen, over de instanties die ingeschakeld kunnen worden bij de hulp aan een gezin in moeilijkheden.

De gehele opleiding is voortgekomen uit de behoeften van deze praktijk, doch de richtlijnen daarvoor moesten helaas worden vertaald in onderwijs-technische termen. Dit bergt in zich het gevaar van verintellectualisering van de stof, de opvatting die een docent doet zeggen: in zóveel uren moet zóveel stof behandeld zijn.

Tegen dit gevaar moet worden gewaakt, opdat de opleiding steeds gericht blijve op de levende werkelijkheid, die ten grondslag ligt aan de richtlijnen: de situatie van de gezinsverzorgster in het gezin waar zij de moeder vervangt of voorlicht. Bij de gehele opleiding is het gezinsleven doel en uitgangspunt tevens.

Na de rede van mej. Butter dankte de voorzitter met te zeggen, dat deze inleiding bewees dat met zijn lof voor mej. Butter, vóór de aanvang van de lezing, niet te veel was gezegd. Deze voordracht hield niet alleen een stuk ervaring in, doch de inhoud was modern psychologisch gerangschikt.

Discussie

De gelegenheid tot discussie en vraagstelling werd gretig door een aantal bezoekers uit de vergadering aangegrepen. De volgende onderwerpen, in chronologische volgorde, kwamen ter sprake:

- a. de lengte van de nascholingscursussen op de diverse opleidingen;
- b. de vraag welke vakken worden gedoceerd en hoe het staat met het onderwijs in literatuur, zang, spel en culturele vorming, voor zover zij voor de sfeer in het gezin van belang zijn;
- c. de vraag hoe de sprekerster het contact maatschappelijk werkster-gezinsverzorgster ziet in verband met het beroepsgeheim;
- d. een speciale scholing voor hulp in zwak-sociale gezinnen;
- e. waar de roeping van de meisjes het meest naar uitgaat, naar de maatschappelijke of naar de gezinszijde;
- f. wie de lessen in geestelijke stromingen geven en hoe we in de opleiding tot het doceren van de humanistische levensbeschouwing kunnen komen;
- g. Hoe de sprekerster staat tegenover de huisvesting in een internaat voor gediplomeerde gezinsverzorgsters bij een instelling;
- h. de moeilijkheden voortspruitende uit de leeftijdsgrens en de al of niet wenselijkheid de opleiding direct op de vooropleiding te doen aansluiten als het plan-Rutten tot verhoging van de leerplichtige leeftijd tot 17 jaar verwezenlijkt wordt;
- i. de al of niet wenselijkheid tot dispensatie van opleiding voor meisjes met een goede opleiding in een verwant beroep;
- j. de kansen voor opleiding van gehuwde vrouwen.

De spreekster behandelde de gestelde vragen puntsgewijs als volgt:

- a. De nascholing is nog niet zo geregeld als de opleiding. Spr. achtte dit nog een leemte. Op de vergadering van directrices van opleidingen bleek, dat de rooms-katholieke de meisjes om de opleidingsplaats groeperen tijdens de nascholing en dat ze bij andere opleidingen uitzwermen over het gehele land. Dit laatste leidde tot invoering van het werkboekje met aantekeningen (het bleek uit de vergadering, dat de methodiek bij de nascholing door de instellingen met belangstelling wordt beschouwd. Sommige aanwezigen meenden kenmerkende verschillen in de resultaten op te merken).
- b. In het algemeen kan volgens spr. nog niet zoveel gedaan worden aan zuiver culturele en kunstzinnige vorming. Dat zou te veel worden voor de 20 opleidingsweken. Er wordt, ter stimulering van het scheppend vermogen, wel handenarbeid gedaan. De Volkshogescholen zijn hier het verst in. Bij feestjes gedurende de opleiding ziet men evenwel knappe staaltjes van eigen activiteit. De echte jeugdbewegers brengen op dit gebied het meeste mee. Sommige leerlingen staan er echter heel vreemd tegenover. De laatste tijd begint men gedurende de nascholing meer aan culturele vorming te doen.
- c. Volgens spr. hoort het onderwerp beroepsgeheim bij de lessen in beroepsvorming. Er wordt heel wat aandacht aan besteed. Het contact met de gezinsverzorgster op dit gebied is beslist *geen* taak van de besturen, *wel* van de maatschappelijk werkster. Ten aanzien van het beroepsgeheim kon de voorzitter verwijzen naar het verslag van de vorige conferentie waar dit onderwerp vrij uitvoerig was behandeld.
- d. Er is geen erkende speciale opleiding voor gezinsverzorgsters in zwak-sociale gezinnen. Voor de bestudering van dit onderwerp wordt een commissie in het leven geroepen. Het is volgens spr. meer een zaak van karakteraanleg dan van opleiding.
- e. Sommige meisjes zijn echte „voorlichters”, anderen kunnen dit helemaal niet en bepalen zich meer tot het „werk”.
- f. Meestal geeft een predikant de lessen in geestelijke stromingen, soms een directrice die van dit onderwerp een speciale studie gemaakt heeft. De algemene en interkerkelijke opleidingen moeten volgens spr. ook de humanistische levensovertuiging behandelen. Dat dit op een aantal opleidingen geschiedt, heeft zij bij het examen gemerkt. (De voorzitter bericht dat bij het agenda-onderdeel „de barometer” dit onderwerp ter sprake zal komen).
- g. Spr. is niet voor huisvesting in een internaat van meisjes die al in de praktijk zijn. Het zelfstandig rondkomen op een eigen kamer heeft ook zijn charme. Enige tijd voor nascholing in het opleidingsinternaat blijven heeft *wel* voordelen. Spr. gaat volkomen accoord met de stelling van de vragenstelster dat de meisjes des avonds „gezinsverzorgster-af” moeten zijn.
- h. Het probleem van de leeftijdsgrens is zeer moeilijk. Vroeger was de grens 18 jaar en dat was voor schoolaansluiting toch ook al te laat. Spr. meent dat de meisjes, ook al doen ze een paar jaar wat anders, toch wel naar de opleiding komen als ze dat willen. De opleiding eist werkelijk de rijpheid van 19-jarigen. Er zijn zelfs opleidingen die 20 jaar willen eisen. Een goede methode is de meisjes eerst gezins-hulpster te laten worden met avondhuishoudschool en alg. ontwikkelingslessen, waarna zij op 19-jarige leeftijd naar de opleiding kunnen gaan.
- i. Spr. is van mening, dat de opleiding tot gezinsverzorgster niet te vervangen is door iets anders. Ook al zijn de meisjes als verpleegster volledig bevoegd, de opleiding zullen ze moeten volgen, omdat deze opleiding een geheel eigen karakter heeft.
- j. Ook gehuwde vrouwen kunnen opgeleid worden.

Na de vragenbeantwoording bedankte de voorzitter de spreekster nogmaals hartelijk, daarbij door applaus uit de zaal ondersteund.

Hoe bereiken we meisjes voor de gezinsverzorging?

Spreekster begon met een vergelijking te maken met een sprookje, dat zij enige tijd geleden aan een paar kinderen had voorgelezen. Het ging over een prins die, na een paleis te hebben gebouwd, zó lang op zoek was door de wereld naar een vrouw, dat intussen zijn paleis verviel en onbewoonbaar werd en dientengevolge de prinses waarmee hij eindelijk thuiskwam, weer snel naar haar eigen land terugreed. Inderdaad is dit een goede vergelijking met de situatie waarin een afdelingsbestuur verkeert, dat met gezinsverzorging wil beginnen.

Heeft men een stevige gezinsverzorgingsorganisatie opgebouwd, maar geen gezinsverzorgsters, dan lopen er leden weg en een eindelijk gevonden gezinsverzorgster komt te laat.

Engageert men te vroeg een gezinsverzorgster dan komen er financiële moeilijkheden. Voor deze spanningssituatie ziet een bestuur zich geplaagd dat beginnen wil met gezinsverzorging. Vooral omdat het zoeken van jonge krachten zoveel tijd vergt. Er is nog geen voldoende aantal meisjes dat dit beroep wil kiezen. Bij de werving worden wij allereerst geconfronteerd met de verantwoordelijkheid die in het maatschappelijk werk uiteraard zwaar weegt. In het bedrijfsleven is ook wel sprake van verantwoordelijkheid, doch deze bepaalt zich hoofdzakelijk tot de bedrijfs-economische zijde van de zaak en tot de mensen die reeds in de fabriek werken. Een fabrikant die zegt: „Meisjes, komt bij ons werken, het is zo gezellig”, zal zich verantwoordelijk voelen voor de sfeer in het bedrijf; het zal er inderdaad goed werken moeten zijn, anders deugt zijn werving niet. De fabrikant voelt zich echter *niet* verantwoordelijk voor het feit, dat de wet 14-jarigen toestaat bij hem te komen werken. Hij zal geen 15-jarigen nemen als 14-jarigen het werk ook aan kunnen, ook al weet hij dat het voor de ontwikkeling van het meisje beter is als zij pas op haar 16e jaar het bedrijf ingaat.

Wij zeggen tegen de meisjes dat gezinsverzorgster zo'n mooi beroep is. Terecht? Spreekster meent van wel, uiteraard ermee rekening houdend, dat het niet voor alle meisjes aantrekkelijk is. Het is practisch gericht, het ontwikkelt het verantwoordelijkheidsgevoel, de zelfstandigheidszin, het is een training voor een huisvrouwelijke taak en het is daadwerkelijke hulpverlening. Onze verantwoordelijkheid voor de meisjes vergt echter dat we niet blind moeten zijn voor de negatieve kanten. Er zitten tussen de gezinsverzorgsters meisjes, die in de gezinnen spanningen mee ondergaan op een leeftijd, waarbij men nog niet van volledige volwassenheid kan spreken.

Daarbij zijn de salarissen laag. Deze meisjes hebben minder salaris dan een vrouwelijke kantoorbediende met eenvoudig werk en toch zien wij graag dat de meisjes bijv. culturele belangstelling hebben. Dat klopt natuurlijk niet. Indien dit niet verbeteren zou, ligt bij ons de verantwoordelijkheid o.a. voor het gevoel van minderwaardigheid dat zich ten aanzien van dit beroep zou kunnen ontwikkelen. Spr. erkent dat de eerst door haar genoemde moeilijkheden (in de gezinnen) onvermijdelijk zijn. Wij zullen slechts naar de juiste opvangmogelijkheden moeten zoeken. De laatstgenoemde moeilijkheden moeten we bestrijden. Wij moeten volkomen verantwoord zijn als wij zeggen: „Meisjes, komt werken in de gezinsverzorging, het is een mooi beroep.” Er zijn nog zeer veel meisjes nodig, doch we moeten nimmer

trachten de meisjes *over te halen* gezinsverzorgster te worden; het beroep is niet voor een ieder geschikt.

Wel is volgens spr. de vraag gerechtvaardigd of het beroep wel bekend genoeg is. Er is nog zo weinig traditie in dit vak. Moeders en tantes hebben het vroeger niet uitgeoefend. En niet als bij de fabrieksarbeid en werk in winkels worden de meisjes als vanzelf door de massaliteit meegetrokken.

In de kring van het maatschappelijk werk is dit beroep natuurlijk wel bekend, maar daarbuiten? Het is wel gebleken dat buitenstaanders er bitter weinig van weten.

Spreekster ging vervolgens na hoe meerdere bekendheid bereikt kan worden. Daartoe staan verschillende wegen open. Allereerst door artikelen in de grote pers, gericht of algemeen. Spreekster noemde voorbeelden van reacties op dergelijke artikelen.

Verder hebben we, aldus spr., de plaatselijke pers, waarin iets gepubliceerd kan worden dat meer gericht is op de plaatselijke behoeften. Dit kan in de vorm van een advertentie of een artikeltje, waarbij men steeds moet zien te eindigen met de woorden: inlichtingen bij: Men vermijde door de stijl te suggereren dat er beslist direct gesolliciteerd moet worden. Men bereikt aldus ook meisjes die nog niet aan solliciteren toe zijn.

Spr. weet verder uit ervaring in Friesland, dat lezingen aan huishoudscholen eveneens doelmatig zijn. Vragen, door de meisjes bij deze gelegenheden gesteld, bewezen dat ze de richting van het beroep vrij aardig door hadden. Men kan de directrice of lerares verzoeken om spreektijd of haar vragen op andere wijze de opleiding bekend te maken.

Het voordeel is, dat de meisjes die het beroep aldus leren kennen en de opleiding willen volgen, t.z.t. wellicht vanzelf terugkomen als ze 19 jaar zijn. Zonder deze bekendheid zouden ze voor het werk verloren gaan.

Als u jeugdverenigingen en ook vrouwenverenigingen, in bijv. een kwartier spreektijd, op vergaderingen iets over het beroep vertelt, dan bereikt u dat er later in de huiskamer over gesproken wordt.

Lest best: het persoonlijk gesprek. Men moet echter, zoals spr. reeds zei, nooit trachten meisjes *over te halen*, wel belangstelling wekken en inlichtingen geven. Erger dan te weinig gezinsverzorgsters is een verkeerde beroepskeuze.

Spreekster wenste vervolgens eens na te gaan hoe het nu staat met de indirecte factoren, met de aantrekkelijkheid van het werk vanuit het beroep zelf. Hoe worden de gezinsverzorgsters gewaardeerd door de naaste omgeving? Het klimaat is in dit opzicht volgens spreeksters ervaring enigszins te vergelijken met dat van het verpleegstersberoep. Waar kwaliteitswerk wordt geleverd, waarden de gezinnen, en ook de buurt, de meisjes zeer. Dit hangt uiteraard van de gezinsverzorgsters zelf af, van de maatschappelijk werkster en van de besturen. Waar eenmaal gezinsverzorging is, wil men deze niet graag meer missen is de ervaring.

De beste propagandisten zijn de meisjes zelf, niet in directe maar in indirecte zin, door houding in de gezinnen, door wat zij van hun taak terechtbrenge.

Spreekster besloot haar inleiding met te wijzen op het belang van de „groep” in de gezinsverzorging. Komen de meisjes vaak bij elkaar — bij ons gebeurt dat te weinig — dan kan er iets van deze groep uitgaan dat de meisjes tot de beste indirecte propagandisten maakt. Spr. dacht hierbij bijv. aan bijeenkomsten van de

gezinsverzorgsters van Haarlem en Amsterdam, van Delft en Dordrecht. Voor een contactblad, waar nogal eens door besturen om gevraagd wordt, voelt spr. alleen als de gezinsverzorgsters daar zelf ook te voren belangstelling voor tonen, eraan mee willen werken, het als een eigen orgaan zien, en goede leiding verzekerd is.

Discussie

Bij de discussie die op deze inleiding volgde, kwamen de volgende vraagpunten aan de orde:

- A. In hoeverre het centrale orgaan van de gezinsverzorging de huishoudscholen op het terrein van de propaganda kan benaderen.
- B. In hoeverre landelijke bijeenkomsten als deze conferentie voor de gezinsverzorgsters mogelijk zijn.
- C. De plaats die ons kaderorgaan in dit opzicht kan innemen.
- D. In hoeverre de gezamenlijke plaatselijke secties een contactorgaan kunnen financieren.

Het onder A. genoemde punt zou spr. in de Centrale Raad voor de Gezinsverzorging bespreken. Zij achtte activiteit in deze vanuit de Centrale Raad zeer wel mogelijk, hoewel ook voor de aparte organisaties plaatselijk direct contact met huishoudscholen gewenst is.

B. Ten aanzien van bijeenkomsten heeft spr. allereerst gedacht aan kleinere groepen die te zamen om de tafel zitten — regionaal bijeengevoegd — waarvan spr. reeds enkele voorbeelden gaf. Een groter geheel, zoals deze bijeenkomst op de Pietersberg, achtte zij als begin wat te stroef en massaal voor dit doel. Wel zou h.i. op den duur vanuit de regionale bijeenkomsten de wens kunnen groeien tot een bijeenkomst, éénmaal per jaar in een conferentieoord, als sluitstuk.

C. en D. „Humanitas”, ons kaderblad, speelt een belangrijke rol in onze gezinsverzorgings-berichtgeving. Spr. wees op het Octobernummer van 1953, dat bijna geheel aan de gezinsverzorging gewijd was, terwijl de daarop volgende nummers ook belangrijk nieuws voor onze sectie bevatten, o.a. het instructieve cijfermateriaal uit Groningen. Het volgende nummer zal aan deze conferentie gewijd zijn. Spr. raadde dan ook de lezing van ons kaderblad door alle medewerkers, vooral ook de gezinsverzorgsters, aan. Deze laatsten hebben echter hun eigen documentatieklimaat en dat is, moet spr. erkennen, niet dat van het blad „Humanitas”. Spr. achtte het evenwel zeer goed mogelijk dat t.z.t. de gehele gezinsverzorgingspubliciteit van het kaderorgaan wordt overgebracht naar een orgaan voor de besturen en de gezinsverzorgsters. Voorlopig zou zij zich aan het kaderorgaan willen houden en afwachten wat het initiatief van onder af voor een contactorgaan t.z.t. zal opleveren. Ook een begroting voor een blaadje zou door de gezinsverzorgsters zelf in deze regionale bijeenkomsten kunnen worden opgemaakt.

Over het contact met vrouwenorganisaties werd eveneens levendig gediscussieerd, waarbij mevr. Ploeg de raad gaf het contact ten behoeve van de voorgenomen korte inleidingen vooral informeel te houden en voornamelijk via persoonlijk contact tot resultaat te komen, hetgeen vanuit de vergadering bevestigd werd. Menigmaal was gebleken dat de kennis van Humanitas door dit soort bijeenkomsten verder gekomen was.

Soms blijkt het verstandig, aldus mej. Dijkstra, in het contact met vrouwengroepen die niet op levensbeschouwelijke basis staan, sterk de nadruk te leggen op het vak en de vrouwen te adviseren zowel andere levensbeschouwelijke organisaties voor het maatschappelijk werk te horen, als zich, wanneer de belangstelling gewekt is, te richten tot die instantie die ieder persoonlijk het meeste aantrekt.

De heer Van Altena, ondersteund door de voorzitter, adviseerde vooral bij publiciteit de streek- en buurtbladen niet te vergeten. Zij zijn in bepaalde gevallen voor ons belangrijker dan de grote pers.

Mej. Dijkstra eindigde de vragenbehandeling met de afdelingen, die geen gezinsverzorging hebben, op te wekken ook bekendheid aan dit beroep te geven. Ieder meisje dat opgeleid wordt, is zeker van een plaats.

Gezinsverzorging en sociale verzekering?

Mevrouw Ploeg begon met te vertellen, dat zij de dag tevoren, evenals vandaag, in gezelschap was van een aantal deskundigen uit de gezinsverzorgingskring en dat zij de gelegenheid aangreep om vandaag, zowel als gisteren in Bakkeveen, de gedachte uit te dragen, die zij heeft over de toekomstige ontwikkeling van de gezinsverzorging, speciaal in verband met de mogelijkheden voor inpassing in de sociale verzekering.

Het object dezer verzorging is het gezin. Deze kleine maar zo uiterst belangrijke cel in onze samenleving. Het is voor de maatschappij als geheel van bijzondere betekenis dat deze cellen goed en gelukkig functioneren. Spreekster stond allereerst stil bij het grote nut van de sociale verzekering en wees op de daardoor zo belangrijke vermindering van de gezinsnoden. Gezinsnoden, die vóór de invoering van de sociale wetten zó groot waren, dat we er ons, in de tegenwoordige tijd, geen voorstelling meer van kunnen maken.

Tegenover de vele onzekerheden in vroeger jaren, staan heden vele zekerheden. Echter nog niet voldoende en het laatste rapport van de SER over de ouderdomsverzekering bewijst, dat de overheidsbemoeiing hier en daar nog moet worden uitgebreid. Daartegen komt van bepaalde groepen uit onze bevolking verzet. Spreekster wees in dit verband op de voorgenomen reorganisatie van de Voogdijraden, waarbij ook het gevaar dreigt, dat de taak van de overheid wordt teruggedrongen, indien sommige stromingen in ons Nederlandse volk hun zin zouden krijgen.

Hoezeer spreekster instemt met de veelomvattende sociale voorzieningen — er zijn ook, volgens haar, gebieden, waar de overheidsinvloed niet thuis hoort. Dat is bijv. het contact bij het werken van mens tot mens. Hier ligt een terrein voor de levensbeschouwelijke organisaties. Ondanks het feit, dat de gezinsnoden door de sociale zekerheden zijn verminderd, zijn er vele oorzaken van moeilijkheden blijven bestaan. Spr. wees daarbij als voorbeeld op de vele mislukte huwelijken, waardoor de gezinsverhoudingen ernstige spanningen ondergaan, waarover mej. Butter in de middaginleiding reeds sprak; over het noodzakelijke werk van het MOB en de Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden. De taak van de overheid op dit speciale terrein van het maatschappelijk werk ligt in het subsidiëren teneinde verantwoord werk — van goede kwaliteit — mogelijk te maken. Als u zich indenk, aldus spr. welk een zegen de steun van deze organen in een gezin kan brengen, dan begrijpt u wat ik bedoel met: *de particuliere — op levensbeschouwing berustende — organisaties met haar hulpvereniging op de voorgrond en de overheid met subsidie op de achtergrond.*

Dit vooropstellende kwam spr. tot haar onderwerp: *de belangrijke taak van de huisvrouw.* Zij is de spil in deze kleine gemeenschap, waaromheen alles draait, en die niet genoeg gewaardeerd kan worden. (Was het toeval of een goede mise- en scène, dat op dit moment de thee in de vergadering werd binnengebracht?) Spr. vervolgde: het is bepaald een ramp als deze spil door ziekte uitvalt en van de opvatting dat zulke gevallen voor de huisgenoten bijzonder geschikt zijn, om zelf aan te pakken en te ondervinden wat moeder waard is, komt zij niet onder de indruk. Althans wanneer dit betekent, dat zij niet vervangen behoeft te worden. Dit uitvallen is voor 't gehele gezin ernstig, ook voor de vrouw, die geen rust heeft tijdens haar ziekte. Waar spr. met dit betoog naar toe wil is: de noodzaak aan te tonen, dat de

moeder, die voor geruime tijd wordt uitgeschakeld, moet vervangen worden door een goed opgeleide kracht, die zowel de gezinstaat als de opvoeding van de kinderen aan kan. We hebben te zorgen, dat er voldoende van deze vervangende krachten komen. De tijd van de „naoherhulp” is voorbij en in de steden weten de bureaen weinig van elkaar af en heeft men niet direct iemand bij de hand, die men dit werk kan opdragen.

Man en vrouw moeten, in onze gecompliceerde samenleving die allerlei nieuwe eisen stelt, met gerustheid deze taak kunnen overlaten aan een gezinsverzorgster, die voor dit vak is opgeleid. Vroeger deed men het met minder, maar de tijd gaat voort; de baker is vervangen door de kraamverpleegster. Ook in de gezinsverzorging zien we deze ontwikkeling. Wij hebben — en daar komt het op aan — duizenden gezinsverzorgsters nodig. En hoeveel zijn er? In ieder geval veel te weinig! De meisjes werken met liefde en in de opleidingsinternaten heerst een prima geest. Alle instellingen kampen echter met grote financiële zorgen. Geen wonder: dit werk is zeer duur. Spr. betoogde in 1953 in de Tweede Kamer dat een verzorgingsdag f 7,20 kostte. Nu is het reeds f 9,— à f 11,— per dag. Wat was het gevolg? Het gezinsverzorgstersalaris werd sluitpost en was dus veel te laag. Tot voor kort slechts f 1000,— tot f 1400,— per jaar. Er is gelukkig verbetering in zicht, doch het is geen wonder, dat we tot nu toe weinig meisjes konden krijgen. Zelfs het gewone fabriekswerk wordt vaak beter betaald en behoort tot de beschermde beroepen. Spr. is het zeker niet eens met de verdiscontering van de „roeping” in het salaris. Natuurlijk moeten naastenliefde en toewijding drijfveren zijn voor dit werk, maar spr. bestrijdt de mening dat het betrekken van de gezinsverzorging in een meer zakelijk vlak, nl. in de sociale verzekering, zou veroorzaken, dat deze belangrijke elementen in dit mooie gezinswerk zouden verdwijnen. De heer A. Hofman, secretaris van de Centrale Raad, heeft in Bakkeveen het volgende gezegd:

„Gezinsverzorging is een functie van het maatschappelijk werk. Het individuele maatschappelijke werk is *vrijwillige* relatie tussen gezin en gezinsverzorgster. Als dit maatschappelijk werk onder een stelsel van *verzekering* zou komen, met een „recht op hulp” is de vrijwillige relatie afgelopen en houdt het op maatschappelijk werk te zijn. Dan is het geen spontane hulp meer.”

Waarom, vraagt spr. houdt gezinsverzorging op maatschappelijk werk te zijn, als we er naar streven, dat zoveel mogelijk moeders worden geholpen en de gezinsverzorgsters behoorlijk worden gehonoreerd? Dit is een *wisselwerking*. En t.a.v. elk ander maatschappelijk werk, waarvoor niet de „vrijwillige basis” verlangd wordt, zeggen we toch ook niet: nu houdt het op maatschappelijk werk te zijn. Spr. is het *wel* met de heer Hofman eens, waar hij betoogt, dat in 't algemeen de offerbereidheid niet groot genoeg is. Het ideële standpunt van roepingsbesef en gemeenschapsleven is mooi, maar het is nu eenmaal zonneklaar, dat we met de huidige werkwijze der diverse organisaties ons doel niet bereiken. Dat blijkt uit de financiële toestand van de gezinsverzorging. Geen één organisatie „komt uit”. Van uit alle richtingen in de Tweede Kamer is gepleit voor meer subsidie. Onzerzijds is gepleit voor het onderbrengen der gezinsverzorging in de sociale verzekering.

Minister v. Thiel had daartegen ernstige bedenkingen:

„Het ziekengeld van de man ligt in de sfeer van de materiële hulp; gezinsverzorging vertegenwoordigt een vorm van niet-materiële hulp. De geest van naastenliefde, waaruit het gezinsverzorgingswerk is geboren komt in het gedrang.”

In de Memorie van Antwoord van zijn begroting was reeds te lezen geweest „dat

hij voor de verzekeringsgedachte niets voelt, omdat de persoonlijke verhouding van de gezinsverzorgster tot het gezin, die het fundament moet blijven van de gezinsverzorging, ernstig gevaar zal lopen in de zakelijke sfeer van een verzekeringsstelsel.

Hoewel de minister dus geen voorstander bleek van de verzekeringsgedachte, was Z.E. wel zeer onder de indruk van het aangeboden feitenmateriaal. De minister zegde toe, het vraagstuk van de financiering aan de Centrale Raad voor te leggen. Dit is gebeurd en in de financieringscommissie is de verzekeringsgedachte uitgebreid besproken. Het argument dat de sociale verzekering het verantwoordelijkheidsgevoel zou ondermijnen is ook daàr gehoord, doch spr. weet zich in haar afwijzing van deze stelling ook door andersdenkenden gesteund. (mr. Loeff in Kath. Sociaal Tijdschrift, Febr. '54).

Meerdere sociale zekerheid is volgens spr. eerder een springplank naar méér sociaal verantwoordelijkheidsgevoel dan omgekeerd.

De financieringscommissie heeft gesteld, dat, uitgaande van 15 % retributie en 15 % kerkelijke en particuliere bijdragen, 70 % subsidie (40 % rijk en 30 % gemeente) de financiële noodtoestand zou doen beëindigen, doch spr. vindt dat dit percentage niet meer klopt met het begrip „zelf doen”. Als men 70 % vraagt is er weinig reden meer om niet de volle 85 % van de overheid te vragen. Gezien het feit — aldus spr. — dat alle gemeenten in sterke mate afhankelijk zijn van rijksuitkeringen, kan men beter gemeentesubsidie uitschakelen. Dan is men ook niet afhankelijk van besluiten van 1000 gemeentebesturen. Dus alleen rijkssubsidie. In laatste instantie komt overheidssubsidie neer op belastinggeld. Spr. is daar vóór omdat belasting naar draagkracht wordt geheven. De beter-gesitueerden betalen dan behoorlijk mee. Maar . . . is in redelijkheid te verwachten, dat de overheid 70 of 85 % van 27 miljoen zal subsidiëren? Neen immers! Bovendien zou daardoor het geheel tot een staatsbemoeiing worden, die we niet wensen. De levensbeschouwelijke verzorging dreigt daardoor in de knel te komen. Dat mag niet. Een andere weg om nagenoeg het gehele volk te laten meebetalen is de verplichte verzekering.

Ook in katholieke kringen gaan stemmen op — spr. citeerde enkelen — die zeggen dat vrijwillig werk tot het geestelijke vlak beperkt moet blijven. Zij komt tot de volgende conclusie:

Zonder versterking van de financiële basis kan de gezinsverzorging niet de onmisbare uitbreiding krijgen. Er zijn twee methoden:

- A. Overheid past tekort bij, hetgeen getaxeerd wordt op 70 %. Dan houdt natuurlijk de overheid „een vinger in de pap”, waardoor de zelfstandigheid van de instellingen in gevaar komt. Vooral zij, die de nadruk leggen op „zelf doen” zullen dit niet kunnen accepteren.
- B. Geen overheidssubsidie, behoudens aflopend in overgangstijd, doch *verzekering*. Verzekering is immers georganiseerde manier van „zelf doen”. Slechts *verplichte verzekering* geeft voldoende draagvlak. Dat is trouwens in Nederland een aanvaard begrip. Verzekering wordt betaald samen door loontrekkers en werkgevers, dus bijna door het gehele volk.

Spr. acht de keuze niet moeilijk. Het nadeel van verzekering is de neiging om gemakkelijk hulp te vragen, doch daartegenover kan men als rem de retributieschaal handhaven. De verzorging zal dienen te geschieden op medische- doch vooral ook op sociale indicatie. De levensbeschouwelijke instellingen behouden hun zelfstandigheid. Zij worden betaald door fondsen, net als bij ziekenfondsen, met vrije artskenkeuze. Men blijft vrij van staatsbemoeiing. Er is geen andere weg! Spr. waarschuwde ten slotte tegen de indruk, dat zij grote verandering in de uitvoering zou wensen. Zij is een tegenstander van hulp van achter het loketje. Alles zal, precies als nú, moeten worden uitgevoerd. Zij gaf toe, dat deze weg *nog* niet begaanbaar is.

Er zijn nog te weinig gezinsverzorgsters. *Daarom geleidelijkheid*, maar... *verplichte verzekering als doel*. Grote ondernemingen en publiekrechtelijke organen zouden hier pionierswerk kunnen doen. En zo zou tevens de rechtspositie van de gezinsverzorgsters kunnen worden verbeterd. Dit zal een stimulans tot kwaliteitswerk kunnen worden, terwijl de maatschappelijke werkster zal moeten waken tegen degeneratie van deze arbeid tot gecamoufleerd dienstbodenwerk. Van beide kanten zal tegemoetkoming moeten worden betracht.

Met deze mogelijkheden in 't verschiet, zal de gezinsverzorging groeien en bloeien.

Als laatste sprak op Zaterdagavond

P. DE BRUIJN

Gezinsverzorging en ziekenfonds?

Wederom een inleiding met een vraagteken achter de titel. Het antwoord op deze vraag is geleidelijk gekomen. Allereerst heeft het ziekenfondsbestuur als taak de belangen van de zieke mens te dienen met medische hulp, met hulp die *zo kort* mogelijk moet duren en *zo goed* mogelijk dient te zijn.

Maar hoe kan een zieke huisvrouw spoedig genezen als zij haar huishouding in wanorde weet! Dat is het eerste deel van het antwoord.

Het tweede deel van het antwoord komt voort uit de vooruitgang van de medische wetenschap, die tot gevolg heeft, dat er veel meer mensen genezen kunnen worden, die vroeger niet konden genezen. Dit feit levert ons de consequentie van een veel groter aantal ziekenhuisverpleegdagen dan vroeger, terwijl het onderhoud vier- à vijfmaal zo duur geworden is. De besteding van de financiën baart de ziekenfondsen dus grote zorgen. Als gevolg van de vorderingen in de kennis van psychosomatische verschijnselen is geconstateerd, dat in een aantal gevallen de genezing van patiënten thuis onder gunstige voorwaarden sneller verloopt dan in een ziekenhuis. Als wij van dit feit willen profiteren, moeten echter de gunstige voorwaarden, zo juist genoemd, aanwezig zijn. En dat zijn wat de buitenwereld betreft, in de eerste plaats wijkverpleging en gezinsverzorging en ten slotte, vooral in dit verband, gezinsverzorgingsverzekering, aldus de heer De Bruijn.

Verzekering, vanuit het standpunt van het ziekenfonds bezien, stuit, hoewel zeer goed uitvoerbaar, op een aantal problemen. Zo steunt de zelfstandigheid der instellingen voor gezinsverzorging voornamelijk op de levensbeschouwelijke basis, terwijl het ziekenfonds „algemeen” is. In menig opzicht zal de verhouding tussen beide instellingen geen bezwaren ondervinden, want de ziekenfondsen zijn reeds vertrouwd met het stelsel der vrije artskenkeuze, waarmee deze verhouding overeenkomst vertoont.

Spreeker acht een volledige ontplooiing van een dergelijke verzekering niet mogelijk op basis van vrijwilligheid alleen. Deelname in vrijwillige verzekering kan weliswaar met propaganda opgevoerd worden, doch zij blijft beperkt. De geschiedenis der ziekenfondsen bewijst dit wel zeer duidelijk. Op basis van vrijwilligheid was nl. noch het huidige ledental, noch de kwaliteit en omvang van de tegenwoordig geboden medische hulp bereikt.

Publicaties van het CBS tonen aan, dat 90 pct. van de gezinsverzorging op medische indicatie wordt gegeven. Dat was een cijfer dat het ziekenfonds zeer interesseerde. Spr. zei dat men reeds lang een verzekering had kunnen creëren, zo

men gewild had, doch dat was niet het volledige doel van de betrokken ziekenfondsen. In Amsterdam hoopt men t.z.t. zowel tot een *verzekering* als een *sluittende samenwerking* met de uitvoerende instanties te komen.

Wat dat laatste betreft hoopt men in Amsterdam een precedent te scheppen.

Van de zijde van de overheid hoort men ten aanzien van deze plannen wel eens het bezwaar dat de vraag naar gezinsverzorging zeer zal gaan stijgen als er een verzekering is, en van de organisaties, dat men, zoals de financiën momenteel geregeld zijn, wel met de subsidie uitkomt.

Spr. wil daartegenover stellen, dat nog steeds niet van een omvangrijk apparaat gesproken kan worden. Bovendien zullen we natuurlijk naar een zeer geleidelijke invoering van de verzekering toe moeten.

Spr. acht het ziekenfonds voor deze taak het geëigende apparaat, want:

1e. het is „algemeen”;

2e. er is reeds een administratie en incasso-apparaat en een medisch contrôle-apparaat aanwezig.

Daar staat tegenover dat de verzekering als een economisch project gezien moet worden. De besteding der gelden door de uitvoerende instantie gaat dus het ziekenfonds aan. En u voelt wel, aldus spreker, dat hier het knelpunt gelegen is, waarmee men nog bezig is: de verhouding, wat dit punt betreft, met de uitvoerende organisaties. Aldus is de situatie momenteel in zake vrijwillige verzekering voor gezinsverzorging. Hoe belangrijk deze gehele materie is blijkt wel uit het feit, dat ook de commerciële verzekering zich met deze nieuwe loot aan de assurantieboom bezighoudt. Eén onderneming heeft nl. reeds een aanbod tot herverzekering gedaan.

De voorzitter adviseerde bij zijn dankwoord aan de heer De Bruijn tot lezing van de brochure „*Gezinsverzorging en Ziekenfonds*”, een uitgave van twee Amsterdamse onderling beheerde ziekenfondsen, AOZ en Ziekenzorg. Hierna werd de vergadering gesloten.

De vergaderingen van Zondag

Op Zondag volgde het meer huishoudelijk gerichte gedeelte van de conferentie.

De voorzitter begon in de ochtendvergadering met de mededeling, dat op de volgende conferentie het stelsel van groepsbesprekingen zal worden gevolgd. Indien de onderwerpen zich daartoe lenen. Terecht hebben we dit nu nog niet gedaan.

Gezinsverzorgingsbarometer

Allereerst *mej. Dijkstra*: Zij wenste te beginnen met een punt dat in de vorige bijeenkomst aan de orde was geweest, nl. de samenstelling van het sectiebestuur. Wat is de juiste organisatievorm voor onze vaksecties?

Daar is in de eerste plaats de kwestie van de *verantwoordelijkheid* en van *deskundigheid*. Zouden de plaatselijke secties het landelijk sectiebestuur kiezen, dan komen hoogstwaarschijnlijk de beste bestuursfiguren naar voren, maar niet altijd de meest deskundige vakmensen en zal niet, zoals dit nu mogelijk is, welbewust alle facetten van het vak in de samenstelling van het sectiebestuur tot uiting kunnen worden gebracht.

Het tegenwoordige bestuur is tot stand gekomen door benoemingen door het C.B., en is kortgeleden aangevuld met enige op voordracht der secties benoemde

bestuursleden uit de plaatselijke afdelingen. Tot dusverre is deze wijze van samenstelling een onontkoombare realiteit, hoewel niet altijd even ideaal. Wij zijn een jonge organisatie en moeten gezamenlijk, op grond van inzicht en ervaring, de juiste vorm vinden. De randprovincies komen er wat kaal af. De mogelijkheid om regelmatig te kunnen vergaderen speelt nl. ook een rol bij de benoembaarheid van verspreid wonende leden. Een oplossing zal niet gemakkelijk zijn.

Ons Landelijk Congres heeft het hoogste gezag. Het Centraal Bestuur is verantwoordelijk voor de gang van zaken en legt daarvoor verantwoording af aan het congres. Zouden wij onze landelijke sectiebesturen doen kiezen door de secties der betrokken afdelingen zonder meer, dan kan het Centraal Bestuur onmogelijk verantwoordelijk gesteld worden. Het Centraal Bestuur kan alleen de verantwoordelijkheid aanvaarden als het de sectieleden zelf benoemt, eventueel op advies van de secties zelve.

De voorwaarden, waaraan volgens spr. te allen tijde moet worden voldaan, zijn: een aanvaardbare regeling van de verantwoordelijkheid, handhaving van hanteerbaarheid als vaksectie en deskundigheid.

Mutaties in het sectiebestuur

Mevr. D. Heroma-Meilink heeft bedankt als sectielid en in haar plaats is gekomen mevr. A. C. Ploeg-Ploeg. De voorzitter C. van der Lende moest om gezondheidsredenen eveneens bedanken. Gelukkig vond het Centraal Bestuur mr. H. Boasson bereid zijn plaats in te nemen.

De voorzitter bracht vervolgens de samenstelling van het sectiebestuur in discussie. Dit bracht mevr. Van Riel en de heren Van Altena, Boas, Gerzon, Van As en Miechels aan het woord en leverde het volgende op:

- a. Het idee van een provinciale sectie-organisatie, die de centrale sectie van veel werk zou kunnen ontlasten.
- b. De vraag, of bij de bestuurssamenstelling van de sectie-gezinsverzorging wel dezelfde normen zouden moeten worden aangehouden als bij de sectie kindbescherming, waar de noodzaak van veel gevarieerde deskundigheid evident is.
- c. Het idee, de sectiebestuursleden wel te doen benoemen, doch alleen op voordracht van de plaatselijke secties of op voordracht van het congres.
- d. Het idee van een synthese tussen benoeming en keuze.
- e. De noodzaak van een uniforme reglementering voor plaatselijke secties.
- f. De mogelijkheid van benoeming van een opleidingsdeskundige uit de praktijk in het sectiebestuur.

Mej. Dijkstra nam de beantwoording van deze punten op zich met de volgende repliek:

- a. Het Centraal Bestuur houdt zich momenteel daadwerkelijk bezig met de gewestelijke organisatie. Pas als deze ons volledig duidelijk voor de geest staat, kan gedacht worden aan de volgende stap: de gewestelijke vaksectie als overbrugging of samensprekingsorgaan voor de plaatselijke secties.
- b. De Kinderbescherming is ouder dan de Gezinsverzorging en deswege meer differentieerd. Deze differentiatie komt bij de gezinsverzorging op den duur ook en dan acht spr. weinig verschil meer aanwezig tussen de beide sectiestructuren, vooral als Humanitas t.z.t. over een eigen opleiding zal beschikken.
- c. Spr. acht een dergelijke ontwikkeling zeker niet onmogelijk.
- d. Voor een dergelijke synthese zou spr. persoonlijk veel voelen. Het Centr. Bestuur zal zich ten slotte hierover moeten uitspreken.

- e. De gehele vereniging is in opbouw. Het bestuur hoopt in de loop van dit jaar richtlijnen voor uniforme plaatselijke (basis)reglementen te ontwerpen. Dit zou zich zeker ook tot de secties kunnen uitstrekken. Spr. waarschuwt echter voor een geforceerde uniformiteit in verband met de grote verschillen in historie, organisatie en opbouw van onze plaatselijke gezinsverzorgingssecties. Wij hebben secties met 50 leden en met 1200 leden. De landelijke sectie kan t.z.t. een dergelijk reglement in studie nemen.
- f. Zodra Humanitas een eigen opleiding zou hebben, moet deze opleiding natuurlijk in het sectiebestuur vertegenwoordigd zijn.

Nieuws over de Centrale Raad voor de Gezinsverzorging

Na de vragenbeantwoording vertelde mej. Dijkstra nog iets over de organisatie van de Centrale Raad voor de Gezinsverzorging en deed enige grepen uit het werkprogramma. Bij de Centrale Raad is o.m. het probleem in behandeling geweest in zake de ondertoezichtstelling van onmaatschappelijke gezinnen. Zou er op dit stuk een wettelijke regeling komen dan wenst de Centrale Raad ook de gezinsverzorging daarvoor onder de loupe te nemen. In studie bij de Centrale Raad is eveneens het probleem van de leeftijdsgrens voor toelating tot de opleiding. Eén organisatie voelde voor afronding van de leeftijdsgrens naar boven tot 20 jaar. De minister heeft advies aan de Centrale Raad gevraagd, doch daar bleek men aan de grens van 19 jaar te willen vasthouden. Spr. wijst in dit verband de deelnemers op de mogelijkheid meisjes van 18 jaar in dienst te nemen, met behoud van subsidie, als deze meisjes zich verplichten tot inschrijving bij een opleiding, die zij zullen gaan volgen als ze 19 jaar zijn.

Rechtspositie

De heer Tijsterman gaf vervolgens een uiteenzetting over de stand van zaken in de commissie voor Rechtspositie Gezinsverzorgsters. Ingevolge de opdracht van de conferentie in 1953 is door de commissie een ontwerp-arbeidscontract en een ontwerp-instructie ontworpen.

Momenteel staat de Centrale Raad eveneens op het punt een rechtspositieregeling te maken. Tot het uitkomen van dit document zal de commissie onze ontwerp-regeling in de ijskast houden. Zodra het Centrale-Raadontwerp uitkomt, zal de commissie weer vergaderen.

Een voorbeeld van onze ontwerp-regeling is verkrijgbaar bij mevrouw Roes van het Centraal Bureau. De voorzitter zegde bovendien toe, dat onze regeling t.z.t. in het kaderblad zal worden gepubliceerd.

Kapitaal en liquiditeit

De heer Van Scheepen bracht de grote moeilijkheden ter sprake die jonge afdelingen hebben om aan het nodige werkkapitaal te komen. Natuurlijk is een bazar, loterij of collecte — als men ten minste de nodige overheidstoestemming krijgt — een middel tot het verkrijgen van kapitaal, doch spr. zou er graag t.z.t. een voorstel van willen maken een renteloos voorschot van de overheid te vragen, in vijf jaar terug te betalen, van f 500,— voor elke gezinsverzorgster.

Hierna volgde nog een levendige discussie over het juiste hanteren van voorschotten uit particuliere bron, waarbij bleek, dat ook op dit terrein de nieuwe subsidieregeling veel voordeliger is dan de oude.

Gezinsverzorging voor chronische gevallen

In verschillende afdelingen bestaat belangstelling voor het probleem van de hulp aan chronische gevallen. Men hoort van allerlei noodoplossingen, die echter geen van allen bevredigen. Mej. Dijkstra antwoordde hierop, dat de gezinsverzorgsters niet opgeleid zijn voor hulp aan chronische zieken. Wij zouden hen te kort doen wanneer we hen in 't algemeen, een dergelijke opdracht zouden geven. De beroepskeuze der meisjes wijst reeds op het zoeken naar afwisseling in hun werk. Hun werkopvatting is een compromis tussen zelf de leiding nemen en handhaving van de zieke huisvrouw in haar centrale positie. Dit klopt in het geheel niet met de situatie in een gezin waar de huisvrouw chronisch ziek is. Bovendien kan een bestuur zich niet veroorloven dat één volledige kracht door één zo'n geval in beslag genomen zou worden. Het iedere zes weken wisselen van gezinsverzorgster in zulk een gezin is een noodoplossing, gebaseerd op de bekende zes-wekengrens voor de maximum-tijdsduur voor één verzorgingsgeval, en spr. acht dit eveneens onjuist. Hulp aan chronische zieken moet op andere wijze gegeven worden, zo nodig met behulp van de gemeentelijke dienst voor sociale zaken. Men moet er een vaste verzorgster voor zien te vinden, desnoods buiten het eigen gezinsverzorgsterskorps.

Spr. heeft nog nimmer gehoord van een gemeente die in zulk een geval medewerking geweigerd heeft.

Financiën

Enige tijd werd door de sectiebestuursleden en een aantal congresdeelnemers gediscussieerd over financiële problemen. Hoe kan het anders — zal men zeggen — in de gezinsverzorging. De sluitpost van 25 pct. der kosten, die komen moet van giften en contributies, baart de meeste zorg. De voorzitter maande de aanwezigen, die met een nieuwe organisatie gaan beginnen, tot voorzichtigheid in het financiële beheer. Een zeer bescheiden begin is verre te verkiezen boven een te ambitieuze opzet met een kans op mislukking.

Zondagmiddagvergadering

Allereerst gaf mevrouw Roes een overzicht van de stand en gang van zaken in een aantal afdelingen (Almelo, Amsterdam, Emmen, Eindhoven, Enschede, Flakkee, 't Gooi Noord, Den Haag, Leerdam, Middelburg, Schiedam, Texel, Vlissingen, Woerden, Zandvoort, Zierikzee), waar momenteel een jonge gezinsverzorgingsorganisatie in opbouw is of plannen in deze richting worden gemaakt.

Opleiding

Met de opleidingen te Bakkeveen en Arnhem zijn, aldus *mevr. Roes*, regelingen getroffen voor het houden van drie lezingen per cursus van humanistische zijde over levensbeschouwelijke vraagstukken. De resultaten hiervan hoopt spr. op een volgende conferentie te kunnen mededelen. In het scholingsweekend van de Arnhemse opleiding is reeds een lezing gehouden over het maatschappelijk werk van „Humanitas”. Komende cursus worden daar een aantal meisjes voor onze organisatie opgeleid. De heer P. A. Pols uit Groningen heeft reeds enige malen te Bakkeveen gesproken op uitnodiging van de directie, waarna hij namen van andere sprekers uit humanistische kring aan de directrice heeft doorgegeven.

Afdelingsorganisatie

Over dit onderwerp kwam P. Versteeg uit Dordrecht aan het woord. In een zeer aandachtig aangehoord praatje zette hij de organisatorische opbouw van zijn afdeling voor de toehoorders uiteen. Het bleek dat de afdeling in 1948, na een kwijnend bestaan sinds 1946, bijna geen leden meer had. Het bestuur bracht in deze toestand verandering door de stelling: „Leden komen er pas als 't werk zichtbaar is.” Aldus werd met gezinsverzorging begonnen, werk, dat directe hulp bracht op plaatsen waar die dringend nodig was. Men begon met één gezinsverzorgster, die nog opgeleid moest worden. Ondertussen begon het bestuur aan een zo breed mogelijke organisatorische opzet te werken. De voorwaarden voor samenwerking waren: de naam „Humanitas” als uitgangspunt en geen politieke grondslag. Men ging in zee met medewerking van de bestuurdersbond, een vrouwenorganisatie en de vrijzinnig-christelijke groepering in Dordrecht. Een intense wervingscampagne werd opgezet met medewerking van alle bovengenoemde groepen. Het ledental kwam toen geleidelijk van 40 op 200. Daarna kwam de organisatie aan de beurt. Deze werd gezocht in een *groot aantal* vrijwillige medewerkers. Men verkreeg de medewerking van 25 leden voor de functie van wijkhoofd. Vrijwillige sub-penningmeesters incasseren de contributie en met 14 dagen heeft de penningmeester zijn geld in huis. In iedere wijk verzorgt een vrouwelijk lid met een aantal assistenten de bezoeken die aan gezinnen, welke gezinsverzorgingshulp vragen, gebracht moeten worden. De rapportering verloopt dus vlot, terwijl het persoonlijk contact ook op andere wijze door de zieke huisvrouwen gewaardeerd wordt. Deze medewerksters incasseren eveneens de retributie, zodat ook daarin geen achterstand is, hetgeen van belang is voor de liquiditeitspositie. Deze wijdvertakte medewerkstersorganisatie is voor „groot Humanitas” tevens een belangrijke steun voor het werk op het terrein van de Algemeen Maatschappelijke Zorg en de Bejaardenzorg. De afdeling Dordrecht heeft momenteel vier gezinsverzorgsters en acht gezinshulpen. De gezinsverzorgingsorganisatie heeft 1200 leden. De ervaring heeft geleerd, dat gezinsverzorging in de praktijk (in Dordrecht) niet mogelijk is zonder gezinshulp. Er zijn nl. te veel gezinnen, die wij met gezinsverzorging niet kunnen helpen, doch met gezinshulp wel, aldus de heer Versteeg. Om de inkomsten van de afdeling en haar organisatie de gewenste „vloeibaarheid” te geven, is in Dordrecht opgericht de Stichting „Hulp Humanitas”. Doel van deze stichting is het subsidiëren van het maatschappelijk werk van de afdeling Dordrecht van „Humanitas”. Deze stichting heeft tot nog toe de tekorten van de gezinsverzorging, de gezinshulp en het maatschappelijk werk kunnen opvangen.

De causerie van de heer Versteeg bleek door de vergadering zeer gewaardeerd te worden en menige jonge afdeling zal met deze ervaringen haar voordeel kunnen doen.

Huishoudelijk slot

De slotzitting leverde nog een aantal vraagpunten op:

- a. De stand van zaken in zake het ontwerp voor een insigne voor de gezinsverzorgsters van Humanitas. De vergadering dringt op spoed aan.
- b. De noodzaak (of niet) van een contract met betrekking tot de terugbetaling van het werknemersaandeel in de opleidingskosten.

- c. De onzekerheid, wie bij detachering van gezinsverzorgsters de subsidie moet aanvragen, de „uitlenende” of de „lenende” instelling. De practijk blijkt anders te zijn dan de procedure volgens de wijze waarop men de voorschriften meende te moeten lezen op de vorige conferentie.
- d. De vraag of de door de Centrale Raad ontworpen arbeidsovereenkomst bij aanneming bindend zal zijn voor het gehele land.
- e. Wie de financiële controle van de plaatselijke organisaties moet verrichten en hoe dit het beste kan geschieden.
- f. De invloed van een ziekenfonds (met gezinsverzorging?) voor ambtenaren op de mogelijkheden om tot algemene gezinsverzorgingsverzekering te komen.

Diverse sectiebestuursleden antwoordden op deze vragen als volgt:

- a. De sectie zal rekening houden met de wens van de vergadering, spoedig met een insigne te komen. De moeilijkheid is nog steeds een goed ontwerp te verkrijgen. De enquête bij de plaatselijke afdelingen heeft tot dusverre geen aanvaardbaar ontwerp opgeleverd. Men zal nu langs andere weg trachten een goed ontwerp te krijgen.
- b. Als een gezinsverzorgster die u in de opleidingskosten tegemoet komt, zich niet aan de afspraken houdt, behoudt u natuurlijk een vordering op haar volgens normaal burgerlijk recht.
- c. Inderdaad is er een zwenking geweest in de subsidie-declaratiemethode in geval van het uitlenen van gezinsverzorgsters, omdat het domicilie van de verzorgde de doorslag moet geven voor wat de subsidiedeclaratie aan de gemeente betreft. Declareert dus de lenende instelling, dan kunnen er nimmer domicilie-moeilijkheden rijzen.
- d. In de Centrale Raad is besproken of men verbindendverklaring van de arbeidsovereenkomst moest vragen bij het College van Rijksbemiddelaars. De meerderheid meende van niet. Men achtte de morele verplichting voldoende. Men zou de gang van zaken nog een jaar aanzien of alsnog de inschakeling van het College van Rijksbemiddelaars noodzakelijk geacht wordt.
- e. De comptabele controle van de rijksambtenaren, aangevuld door een *deskundige* kascontrolecommissie, wordt voldoende geacht.
- f. De algemene ziekenfondsen achten het oprichten van speciale ambtenarenziekenfondsen funest. De oprichting blijkt echter op een wet te berusten, die de gemeente de oprichting voorschrijft, indien daartoe de wens blijkt. Veelal is de oprichting het gevolg van verzoeken daartoe door hogere ambtenaren. In de grote steden gebeurt het niet. De invloed op de gezinsverzorgingsverzekeringsplannen is niet te voorspellen. Men moet hopen, dat zulke fondsen mee willen doen met de algemene.

Voor degenen, die zich bezighouden met de publiciteit in zake het gezinsverzorgstersberoep, deelt mej. Dijkstra mee, dat in de Centrale Raad aan de orde gesteld zal worden de (algemene) huishoudscholen te benaderen met betrekking tot de nadere bekendmaking bij de leerlingen van deze instellingen, van de mogelijkheden in het gezinsverzorgingsberoep.

De voorzitter deelt ten slotte mee, dat belangrijk documentatiemateriaal in het kaderblad gepubliceerd zal worden en sluit daarop deze conferentie, die gekenmerkt werd door een zeer goede geest en die geheel in het teken van de opbouw heeft gestaan.

v. S.

Het leven door een reclasseringsbril

EEN REGELMATIG TERUGKERENDE RUBRIEK VAN

PRACTIJKERVARINGEN

VAN EEN RECLASSERINGSAMBTENAAR

1

Reclasseren is altijd een aangelegenheid waarbij twee partijen betrokken zijn: reclassent en reclasseerder. Volgens vroegere begrippen betekende dat: een partij die geleid werd, en een partij die leiding gaf. Volgens modernere opvattingen betekent het een tussenmenselijk contact met een gemeenschappelijk doel: de positieve waarden en mogelijkheden van de reclassent (cliënt) leren ontdekken en gebruiken tot diens zelfstandigwording.

En nu de praktijk. E., een 36-jarige man uit een volksbuurt in een grote stad, heeft een gedeeltelijk voorwaardelijke straf gekregen wegens een diefstal op een fabriek gepleegd samen met enkele collega's. Waarom heeft E. dit gedaan? Oppervlakkig gezien omdat hij als arbeider aan de lopende band niet voldoende verdiende om zijn gezin te kunnen onderhouden. Wij willen echter graag iets meer van E. weten. Uit het voorlichtingsrapport blijkt, dat E. uit een eenvoudig behoorlijk arbeidersgezin komt, voor de oorlog als timmerman gewerkt heeft en in de oorlog op bescheiden schaal illegaal werk gedaan heeft. Hij is al spoedig in de val gelopen en heeft ruim drie jaar doorgebracht in een concentratiekamp. Zijn ervaringen daar kunnen wij ons misschien bij benadering voorstellen, zelf is hij in ieder geval weinig mededeelzaam op dat punt. Hij had gedurende die jaren één belangrijke morele steun: een echtgenote die hij volkomen vertrouwen kon en die naar hem terugverlangde. Wat dat betreft, was de terugkeer niet tegengevallen; het weerzien met zijn vrouw was allerhartelijkst geweest en hun huwelijk beter dan ooit. In E. was echter nadien een ernstige teleurstelling gekomen. De maatschappij accepteerde hem niet meer als vakman, hij had immers geen diploma's en was zijn vaardigheid kwijtgeraakt. Dit ondermijnde zijn zelfvertrouwen en hij accepteerde bij gebrek aan beter „los werk” op fabrieken, het laatst op een suikerverkfabriek. E. legde zich bij de situatie neer en wende aan dit sleurwerk. De verdiensten waren echter niet hoog en hoewel zijn vrouw nooit klaagde, ging de moeilijker wordende financiële positie E. steeds meer benauwen. Contact met collega's van beslist minder innerlijk gehalte deden hem zwichten na werktijd mee te doen aan een diefstal van enkele balen suiker in de hoop de opbrengst voor het gezin te kunnen gebruiken.

Bij E. was er een grote schaamte over het gebeurde, vooral tegenover zijn vrouw. Wat waren nu de mogelijkheden? Na een aantal gesprekken blijkt E. er

wel voor te voelen een omscholing als timmerman te volgen. Hoewel zijn loon gedurende deze omscholing niet hoog is, voldoet het werk goed en is hij blij weer iets behoorlijks te presteren. Door zijn snelle vorderingen kan de opleiding bekort worden en ook slaagt E. erin spoedig een betrekking als timmerman te krijgen waarin hij een behoorlijk weekloon verdient. Zijn we nu klaar met E.? Misschien wel, misschien niet. We kunnen ons bijv. afvragen waarom E. „voor de verleiding” gezwicht is, terwijl hij vroeger altijd blij gegeven heeft niets voor dergelijke handelingen te voelen, ook niet in tijden van economische druk. We kunnen trachten na te gaan wat de oorlog aan E. gedaan heeft, wat hij ondervonden heeft aan vernedering, leed, verdriet, haat en hoe hij dat verwerkt heeft. En ten slotte kunnen we trachten na te gaan of de nieuwe perspectieven zijn gevoel van eigenwaarde zo versterkt hebben, dat hij eventuele nieuwe moeilijkheden het hoofd kan bieden.

In ieder geval moeten we geduld hebben en tact, we moeten de cliënt de tijd laten van zijn kant het contact met de ander te leren gebruiken. Reclasseren wordt dan vooral observeren, bemoedigen, een stootje in de goede richting geven.

J. G. v. d. S.

Onze eerste Studieconferentie op 12 en 13 Juni 1954

Reeds in het vorige nummer van dit blad kon onze sectievoorzitter terloops aankondigen dat op 12 en 13 Juni 1954 een studieconferentie op de Pietersberg in Oosterbeek zou plaats hebben, waar we de leden-medewerkers in het reclasseringswerk en geïnteresseerde bestuursleden in grote getale verwachten.

Thans kan worden medegedeeld, dat de uitnodigingen aan de afdelingen zijn verzonden en we met belangstelling de resultaten voor wat de deelname betreft tegemoet zien. Een aantrekkelijk programma lokt dan ook wel tot mede optrekken naar de prachtige omgeving van het conferentieoord, aan menig kaderlid van Humanitas reeds bekend.

De Zaterdagavond wordt gevuld met een inleiding door mej. mr. dr. J. C. Hudig, kinderrechtster te Rotterdam, over het „Rapport betreffende de strafrechtelijke behandeling van jeugdige personen (18–24 jaar)”, door een Genootschapscommissie uitgebracht in 1953, waarvan zij zelf deel uitmaakte. Een uiterst belangrijk onderwerp, dat ook ten dele het terrein van de Kinderbeschermers bestrijkt. Moge een levendige gedachtenwisseling het gevolg zijn. Het zal

ons over zeer veel problemen, die trouwens ook de reclassering van volwassenen raken, aan het denken zetten en ons ongetwijfeld de ogen openen voor veel, dat er aan ons werk nog ontbreekt. Deze „jeugdberechting” zou wel eens de mogelijkheid kunnen scheppen om vernieuwde gedachten over de berechting in het algemeen, maar dan voorlopig voor de leeftijdsgroep van de jonge volwassenen, ingang te doen vinden (het rapport werd door het hoofdbestuur van het Genootschap aan al haar ambtenaren toegezonden. Mocht een enkele uwer van de inhoud willen kennis nemen alvorens het besproken wordt, dan zoudt u het wellicht aan de ambtenaar ter plaatse te leen kunnen vragen).

De Zondagmorgen wordt besteed aan de bespreking van allerlei technisch-organisatorische vragen, terwijl we na de sluiting op de Zondagmiddag nog een bezoek zullen brengen aan het Kinder tehuis te Ellecom.

Wij wekken graag alle belangstellenden op om aan deze eerste Reclasseringsconferentie in Humanitasverband deel te nemen en zodoende zowel de onderlinge band als ons inzicht in het moeilijke werk te versterken.

P. H.

Een nieuwe richting in ons strafstelsel

Volgaarne voldoe ik aan het verzoek van de redactie om iets te vertellen over de eerste open strafinrichting voor commune delinquenten in ons land „Het Paviljoen Werkseveld” te Warnsveld, omdat het m.i. noodzakelijk is, dat men in zo breed mogelijk verband bekend zal zijn met de nieuwe wegen, die bij de strafexecutie worden ingeslagen.

Het „Paviljoen Werkseveld”, als onderdeel van de Jeugdgevangenis te Zutphen, werd in 1949 geopend als een soort landbouwpaviljoen, waarin de boerderij het centrale punt vormde. Enkele jaren nadien echter (om precies te zijn op 4 Febr. 1952) werd van dit idee afgestapt en besloten, dat het regiem van het paviljoen dat zou zijn van een open strafinrichting, deel van de gehele penitentiaire behandeling van de jeugdgevangenis (moedergesticht).

Het verblijf van de jongens in het open paviljoen steunt op de door hen afgelegde belofte. Als basis van het gevoerde regiem is steeds gezien het aankweken van persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel. Er is op het „Werkseveld” geen sprake van bewaking. De functionarissen zijn in burger gekleed. De wacht heeft des nachts geen verantwoordelijkheid voor ontvluchting, doch slechts voor tijdige melding.

Er is enkel plaats voor het geven van leiding, daar waar deze nodig is en voorts voor het uitoefenen van toezicht en het stimuleren van de zelfwerkzaamheid. Dit geldt zowel gedurende de tijd, bestemd voor de arbeid, als in de overige uren.

Opdat de band tussen leiding en pupillen zo hecht en zo sterk mogelijk zal zijn, is de gemeenschap klein gehouden. Maximaal kunnen momenteel 24 jongelui dit gestichtje bevolken. Eigenlijk is dit te weinig, doch we verkeren nog steeds in een experimenteel stadium.

Vele bezwaren zou ik tegen dit geringe aantal kunnen aanvoeren, doch veel liever te klein dan te groot. Vroeger plachten we te werken in mensen-pakhuizen, waar alleen de uitschieters naar boven of naar beneden enigszins bekend waren, doch waar de grote massa de voordeur binnenschoof en de achterdeur weer uit marcheerde.

Het kleine aantal verzekert zo goed mogelijk, dat er kennis van het speciale karakter en van de behoeften van iedere jongeman afzonderlijk zal zijn.

Hoe is nu de gang van zaken in de praktijk? zult u vragen.

Reeds in het Moedergesticht wordt de pupil de vraag voorgelegd, of hij naar het „Werkseveld” wil worden overgeplaatst, omdat we op het standpunt staan dat je iemand moeilijk aan deze grote mate van vrijheid kunt blootstellen tegen zijn uitdrukkelijke wil, terwijl hij dan tevens de verantwoordelijkheid zelf zou moeten dragen.

De meesten juichen deze stap van harte toe. Een heel enkele maal gebeurt het wel eens, dat men maar liever in Zutphen blijft. Is het echter eenmaal zo ver, dan wordt op het „Werkseveld” in een eerste gesprek nog eens opnieuw het hoe en waarom van het open gesticht besproken.

Om te kunnen acclimatiseren wordt nagenoeg ieder te werk gesteld op de boerderij of de gestichtstuin, ongeacht de genoten vooropleiding. Een enkeling komt in de huisdienst terecht.

Loopt in dit opzicht alles naar wens, dan wordt contact opgenomen — al weer in nauw overleg met de betrokkene — met een werkgever in het vak van eigen keuze en/of aansluitend op de in het Moedergesticht genoten vakontwikkelingscursus.

De jongeman vangt aan te werken bij de particuliere patroon, terwijl hij dan nog gevangene is. Hij is dan wat wij noemen: vrije buitenwerker. Vrij als een vogel springt hij des morgens op zijn fiets, om 's avonds weer terug te keren.

Over het eerste jaar (1952 dus), dat wezenlijk in de trant van een open gesticht werd gewerkt, vond tewerkstelling plaats in 24 verschillende beroepen; 1953 liet een spreiding zien van 20 beroepen.

Bij de plaatsing wordt als principe aangenomen: Eén jongen bij één baas, tenzij ze ongehinderd van elkaar kunnen werken. Dit geeft zoveel mogelijk binding en persoonlijke leiding. Zodra meerdere knapen bij één patroon werken, lopen de arbeidsprestaties en alles wat dies meer zij achteruit. De praktijk verschaft ons daarvan een duidelijk voorbeeld.

Vele jongelui werden gedurende de buitenwerkersperiode bij hun patroon als kind in huis opgenomen en ook als zodanig behandeld.

Elke arbeidsbemiddeling vindt steeds op behoorlijke zakelijke gronden plaats, in nauw overleg met het Gew. Arbeidsbureau te Zutphen. Als loonnorm wordt uitgegaan van het geldende collectieve arbeidscontract in de desbetreffende sector. Op de philanthropie wordt dus niet gespeculeerd, omdat men daar later in de regel de terugslag van ondervindt.

Persoonlijk geloof ik, dat van de gehele gestichtperiode hier de allerbeste reclasseringskansen liggen, te meer omdat elke werkgever (en dus ook elk gezin, als hij overdag intern is) van te voren wordt gepeild op instelling en geschiktheid tot samenwerken.

De voordelen van tewerkstelling als vrije buitenwerkers zijn vele. Reeds noemde ik de grote spreidingsmogelijkheid qua beroep (vgl. 24 verschillende beroepen). Verder de reële mogelijkheid tot praktische vakopleiding, zonder dat dit zware financiële lasten voor de Staatskas met zich meebrengt. Integendeel, de baten zijn zelfs zeer behoorlijk.

Het arbeidstempo en de arbeidsomstandigheden zijn normaal en hebben niets gemeen met de zo dikwijls gelaakte gevangensteroepen op dit gebied.

Ten slotte bevorderen getuigschriften van deze vrije werkgevers menigmaal de plaatsing van vrije buitenwerkers bij een patroon in geval van voorwaardelijke invrijheidstelling.

Natuurlijk zijn dit soort aanbevelingen van meer waarde dan die welke wij kunnen meegeven, ook al zijn onze arbeidsfunctionarissen nog zo bekwaam. Het gevangenisetiket is nu eenmaal niet de beste reclame.

Op de bewegingen van de buitenwerkers van en naar het werk vindt controle plaats. Niemand wordt hiervan uitgezonderd, doch wel wordt de frequentie sterk afgestemd op de man. Deze controles geschieden niet zozeer uit noodzaak, doch vooral uit een soort gevoel van verantwoordelijkheid t.o.v. de vrije maatschappij, zeker zolang we in het experimentele stadium verkeren.

Ook buiten de arbeidsuren is de sfeer in het open gesticht anders dan in de gevangenis van het traditionele type. De jongens zijn hier minder gebonden aan schema's en roosters. Zij kunnen vrijelijk op het eigen terrein wandelen en zijn — natuurlijk binnen redelijke grenzen en voor zover het avondprogramma zulks toelaat — vrij in hun doen en laten.

Ondanks het feit, dat velen het instituut van de open strafinrichting menen te moeten zien als een symptoom van het hand over hand toenemen van slapheid in ons strafstelsel, stel ik er prijs op te verklaren, dat veruit de meeste jonge mensen het hier moeilijker hebben dan in het ommuurde gesticht. Immers te midden van de vrijheid moet toch het hoogste menselijke goed, de vrijheid, worden ontbeerd.

Orde en tucht nemen ook een geheel aparte plaats in. Natuurlijk zijn dit ook hier (of eigenlijk: juist hier) belangrijke pilaren, doch ze hebben minder de neiging op de voorgrond te treden. Veelal wordt hier — precies zoals dit menigmaal in de normale maatschappij ook plaats grijpt — langs de weg van het overleg een oplossing gevonden uit de conflictsituatie.

De gestrengheid die er heerst is meer de gestrengheid, zoals men die in elk goed gezin, in elk ziekenhuis enz. aantreft en die beoogt het belang van de jongeman.

Het experiment van het open gesticht bewijst in vele opzichten, dat de wijze van aanpak van de jonge misdadiger al veel te lang is gegaan langs de weg van het gevoel en veel te weinig langs die van het verstand.

Contacten bijv. met particuliere werkgevers, waarvan blijkt dat zij hoofdzakelijk op het gevoel steunen, worden zo snel mogelijk afgesneden, omdat juist hier de brokken komen. De meest gunstige zijn ook die gebleken, waarbij er sprake is van een synthese tussen verstand en gevoel. Die bindingen worden het meest hecht en het verloop wordt het minst verstoord.

Een belangrijk punt is verder, dat in het open gesticht de echte gestichtsklantjes minder gemakkelijk hun weg vinden dan in het gesloten gesticht. Elke insider kent dit type gedetineerde en weet voor welke raadselen hij bij deze lieden steeds wordt geplaatst. Waarom loopt de „gestichtsjongen” hier vlugger tegen de lamp? Enkel en alleen omdat de omstandigheden, waaronder hij zijn slag pleegt te slaan in het open gesticht, vergelijkbaar beginnen te worden met die van de vrije maatschappij. Deze klanten kunnen dus nu nog eens apart onder de loupe worden genomen en lopen er anders steeds keurig netjes tussendoor.

Diverse frappante staaltjes hebben we op het „Werkseveld” reeds meegemaakt.

Van veel belang is de aparte sfeer, die in het open gesticht heerst. Vele jongens hebben mij verteld, dat ze de kameraden uit Zutphen hier zo anders vonden dan daar. En met „anders” bedoel ik heus niet altijd „beter”. Veeleer moet het m.i. zijn: meer natuurlijk, meer gewoon, meer zonder masker.

De huiselijkheid, die op het „Werkseveld” ongetwijfeld heerst (de ene maal sterker dan de andere keer), doet bij ieder een zekere rust ontstaan en het is treffend als men ziet, hoort en leest, hoe machtig onrustig onze jongelui in de maatschappij steeds zijn geweest, waarbij ik thans in het midden laat of deze onrust oorzaak of gevolg is.

Persoonlijk ben ik geneigd om deze huiselijkheid als een van de grootste voordelen van het open gesticht aan te merken. Hierin openbaart zich naar mijn mening juist het opvoedkundig klimaat. En omdat de weg naar de gevangenis niet enkel door de materiële nood is geplaveid, is het bestaan van een dergelijk klimaat dan niet zeer belangrijk?

Omdat de toestanden in het open gesticht (en zeker op het „Werkseveld”, waar alles even gewoon en onopvallend is) zo normaal mogelijk zijn, zijn de

kansen dat een mens zich rustiger en gedegener kan ontwikkelen, groter dan in welk gesloten en afgeschermd gesticht ook, waar alles even geweldig, krachtig en krampachtig is, ook al doet de leiding alle moeite om door de werkwijze deze dingen zoveel mogelijk te doen vergeten.

Het is dan ook mijn vurige wens, dat het werk hier slechts een begin mag zijn van de verdere uitbouw van ons gevangeniswezen in deze geest, opdat ook andere categorieën gestraften zullen kunnen profiteren van de ervaringen hier met de jeugd opgedaan.

Ik hoop en vertrouw, dat deze pennevrucht er iets toe mag bijdragen, dat het werk in de gevangenissen meer aandacht zal hebben, opdat onze zelfcritiek zal worden aangewakkerd en opdat nieuwe gedachten omtrent de wijze van behandeling van de gevangenen meer kansen op uitvoering zullen krijgen, tot heil van die medemensen die om welke reden dan ook, in nood verkeren.

Warnsveld, Mei 1954.

R. VEGELIEN,
Hoofd „Werkseveld”.

Al lezend trok onze aandacht

ARTIKELN UIT ANDERE BLADEN VAN BELANG VOOR
ONZE RECLASSERINGS-MEDEWERKERS

Maandblad voor Berechting en Reclassering, April 1954

Over werkzoeken. Over de vraag of een reclassent aan werk „geholpen” moet worden of dat hierbij zo ver mogelijk diens eigen initiatief werkzaam moet blijven, enige waardevolle aanhalingen uit een Amerikaans artikel over deze kwestie.

Over een prettige manier om *de onder toezichtstelling te beëindigen* schrijft in hetzelfde nummer de heer F. S. Noordhoff (voorzitter Humanitas in Haarlem en bestuurslid van het Genootschap). Toevallig is ons bekend, dat ook de afd. Leiden van het Genootschap reeds enkele jaren deze methode volgt.

Voor „vakmensen” onder ons zij het artikel over „*Splitsen en Verenigen*” van de hand van de hoofdredacteur dr. Muller aanbevolen, alsmede een uiteenzetting van mej. Smulders te Helmond over haar standpunt ten aanzien van „Maatschappelijk werkster en Reclassering”.

Kath. Sociaal tijdschrift, April 1954

Ervaringen met „first-offenders”. De reclasseringsambtenaar de heer H. P. T. de Boer bespreekt de groep van first-offenders (voor eerste maal veroordeelden) aan de hand van een beschouwing van een honderdtal dossiers. Hij deelt ze in een viertal groepen in en gaat de kansen van een reclasseringspoging na. Voor de twee moeilijkste groepen (de abnormalen en de delinquenten met een van huis uit verkeerd gerichte wil) acht hij inschakeling van psycholoog en psychiater onontbeerlijk en vraagt zich af of het ooit mogelijk zal zijn hierbij vrijwillige medewerkers in te schakelen.

Voor ongeoeffende belangstellenden wat moeilijk en ongedetailleerd, maar voor bespreking in de sectie onder goede leiding zeker eens aan te bevelen.

Och arme...

De 28e Juni 1854 werd de Armenwet afgekondigd. In deze zomermaanden wordt dat feit in een aantal artikelen in de vakpers herdacht. Misschien zullen er zelfs herdenkingskolommen in enige dagbladen voor worden gereserveerd.

Eigenlijk een raar geval zo'n herdenking. Je vraagt je af, wát nu eigenlijk herdacht wordt. Het feit dat het zo lang duurde eer die wet van 1854 tot stand kwam? Of gaan we herdenken dat die wet eigenlijk reeds verouderd was, toen hij werd afgekondigd? Misschien gedenken we de lange weg, die moest worden afgelegd eer in 1912 een nieuwe Armenwet tot stand kwam? Mogelijk gaan we ons dan bezinnen op het feit dat ook die wet reeds lang voor de laatste oorlog verouderd was, dat tijdens die oorlog door een aantal deskundige notabelen commissoriaal gedacht is over de vervanging van de wet van 1912, dat er in 1947 een staatscommissie werd benoemd, welke de opdracht kreeg een ontwerp ter vervangen van de Armenwet voor te bereiden, dat die commissie een paar ontwerpen maakte ter gedeeltelijke vervanging, waardoor enige uiterst urgente zaken konden worden geregeld... voorontwerpen, welke nu reeds enige jaren geleden zijn aangeboden en nog op behandeling wachten. Of zal ons herdenkend terugzien gepaard gaan aan een pogen vooruit te schouwen in blijde verwachting van het uiteindelijke ontwerp van wet... op de maatschappelijke zorg? ... op het maatschappelijk werk? Wie weet wat er gaat gebeuren?

Ik weet het niet...

In ieder geval: een wereldschokkende of maatschappij-op-de-kop-zettende gebeurtenis heeft de 28e Juni 1854 niet plaats gehad met de afkondiging van die — als je het erg nauw wilt nemen nog niet eens eerste — Armenwet in het Staatsblad. Toch heeft die wet in zekere zin geschiedenis gemaakt, bijna zo veel als zijn opvolger van 1912, wanneer we ten minste hun geschiedkundige waarde afmeten aan de hoeveelheid literatuur over die wetten gepubliceerd. Tijdschriften, boekdelen vol. Beschouwingen, waarin soms de nadruk wordt gelegd op de organisatie van het armwezen vóór de wet tot stand kwam en onder de wet. Geladen betogen over de waarde en de onwaarde. Scherpzinnige en minder scherpzinnige studies over de betekenis van bepaalde artikelen of woorden in artikelen, over wat de wetgever wel, wat niet bedoeld heeft, kortom over tekst en geest van de wet. Vakliteratuur, welke, voor zover het de wet van 1912 betreft, maandelijks met één of meer bijdragen wordt verrijkt.

De Armenwet heeft geschiedenis gemaakt, al mocht zij naar meerderheidsmening allang geen Armenwet meer heten, omdat immers de arme nog slechts mag bestaan als „arme in de zin van de wet” en dat moet nu ook maar eens gauw verleden tijd worden.

De arme is tot geschiedenis geworden. Ai ziet, hoe schoon; daar valt ons een andere mogelijkheid van geschiedkundige behandeling in de schoot! Motto: hoe heerlijk ver hebben wij het, met ons allen, gebracht!

Sociale verzekering, sociale wetgeving, gezondheids- en veiligheidswetten, volkspensioen in zicht, onze volkshuisvesting, ons volksonderwijs — met een kleine twintig duizend werkloze volksonderwijzers als blij vergezicht, wanneer we, met ver ziende bestuurderen er wel voor willen waken, dat in die toekomst onze mooie, frisse, ruime klasselokalen niet ongezellig onderbevolkt raken! — wie spreekt er in onze tijd nog van arme? Zie terug, ontevreden mens, bezin u op het verleden toen die Armenwet van 1854 ontstond en toen we nog van braafheid, van fatsoenlijke en soms ook van onfatsoenlijke armoede konden spreken, toen er nog van die ouderwetse strenge winters waren, toen een goed mens nog wél kon doen! Die arme geschiedenis? Och arme... och die arme, die arme arme!

De Bosch Kemper over de armoede

Laat ons tevreden zijn, ten minste zo tevreden als onze voorouders, die een eeuw geleden over de armoede in ons vaderland schreven. Hoe kunnen we nu nog over armoede spreken, als we bedenken dat De Bosch Kemper in 1851 in zijn doorwrochte studie aantoonde, dat er toen reeds niet zo heel erg veel armen in dat zelfde vaderland waren en dat feit onweerlegbaar staakt met de waarneming dat er maar weinigen van de honger stierven en dat er nog maar heel weinig woningen waren, zonder venster en waarbij de rook van de haardstede een uitweg moest zoeken door het gat van de deur.

Geen onrecht aan De Bosch Kemper! Lees hem. Dan zult ge bemerken hoe een bekwame *onderzoeker* het probleem van de armoede in zijn tijd benaderde. In een tijd welke we voor Nederland nog vóór-industrieel menen te mogen noemen, het „tijdperk van het pauperisme” (Hans Stein) doet hij de „staathuishoudkunde” van zijn tijd recht wedervaren, al bleef hij met moraliserende aphorismen als „Er is een innig verband tusschen inspanning van krachten en vruchten van die inspanning, alzoo tusschen arbeidzaamheid en welvaart” wel heel erg in de ruimte zweven. De staathuishoudkundige van 1851 zag nauwelijks de economische ontwikkeling, welke zich in de tweede helft van zijn eeuw ging voltrekken, noch de sociale spanningen en bewegingen, die daarvan het gevolg zouden zijn.

Hij onderzoekt, als weinigen van zijn tijdgenoten, en moraliseert als bijna allen, die over dat onprettige verschijnsel der armoede schreven en zedepreekten, omdat zij er geen raad mee wisten, in feite geen raad wisten met hun eigen positie in die samenleving. De textielindustrie was in zijn tijd reeds tot een zekere ontwikkeling gekomen. Over de mogelijkheden van een meer voldoende kleding is hij dan ook redelijk optimistisch. Beslist pessimistisch is hij ten aanzien van de mogelijkheid van voldoende voortbrenging van voedingsmiddelen. „God kunstmest” had zich nog niet geopenbaard. Maar onder zekere voorwaarden kan De Bosch Kemper toch wel goede verwachtingen van de toekomst koesteren. Hier volgt zijn toekomstverwachting ten aanzien van overbevolking en voeding:

„Of de stelling van Malthus waarheid is en waarheid blijven zal, hangt geheel af van de mate van zedelijkheid en beschaving, die het deel van een volk zal zijn. De reeks, door Malthus gesteld, kan nog veel ongunstiger worden bij een volk dat stilstaat of achteruitgaat; maar zij kan tevens oneindig gunstiger worden bij vooruitgang in zedelijkheid en kennis. Het is geheel onberekenbaar, hoe ver bij den vooruitgang der werktuigkunde en der natuurkunde de overheersching van den mensch over het stoffelijke zich kan uitstrekken. Het is onberekenbaar hoever de godsdienst in volgende tijden den mensch de deugd van ingetogenheid en wijze behoedzaamheid kan doen betrachten, en nog onberekenbaarder is het hoe vruchtbaar men het aardrijk maken kan, wanneer Gods natuurwetten steeds met grooter kennis onderzocht en met

onbepaalder gehoorzaamheid opgevolgd worden. Ondenkbaar is het niet, dat er eens een tijd zal komen, waarop het aardrijk bij behoorlijke bearbeiding zooveel zal opbrengen als voor de redelijke behoeften der menschen noodig is, en dat algemeene werkzaamheid en liefde de verdeeling daarvan onder allen zullen mogelijk maken. Deze toekomst is niet alleen niet ondenkbaar, maar zonder voortdurende toenadering tot haar wordt de geheele wereldgeschiedenis een onoplosbaar raadsel. Wij zijn overtuigd, dat wij, ofschoon langzaam, zeer langzaam, ja met schreden, die vaak niet duidelijk zijn aan te wijzen, tot die toekomst naderen. Er is vooruitgang in kennis om de stof te overheerschen; er is vooruitgang in de bearbeiding van de stof; er is vooruitgang in zedelijkheid. Hoe meer die vooruitgang bestaat, hoe meer de armoede zal verminderen." (pag. 189/190, eerste druk).

We kunnen de verleiding niet weerstaan enige oorzaken van de armoede, zoals De Bosch Kemper die zag, hier op te sommen. Hoe onvolledig ook, zij geven toch een beeld van het gedachteleven van een der beste kenners van het vraagstuk in die tijd. Let bij die opsomming op de volgorde, zij is bedachtzaam door de schrijver gekozen.

Algemene oorzaken van de armoede: gebrek aan voortbrenging door gebrek aan zedelijke grondbeginselen, aan kennis en aan kapitaalgebrek in de verdeling van de arbeid. De oorzaak van dit kwaad? De Bosch Kemper wijst op de noodzakelijkheid van binnenlandse migratie van minder- naar meer-ontwikkelde gebieden. Hij kent de wanverhouding tussen vraag naar geschoolde arbeid en aanbod. De ongeschoolde in zijn tijd kan geen werk vinden en blijft pauper. (Een eeuw later kan hij wel werk vinden — ten minste als de conjunctuur gunstig is — en blijft veelal ongeschoold).

„Men verdringt elkander niet bij den moeilijken, maar bij den lagen arbeid, bij het gewone, bij hetgeen, waartoe weinig inspanning van intellectueele en fysieke krachten vereischt wordt, terwijl bij den hooger en moeilijker arbeid, dien de tijd en omstandigheden vorderen, dikwijls arbeiders ontbreken. De gevolgen van zoodanigen toestand zijn noodwendig: eene telkens vermeerderende armoede. De productie neemt voor de behoefte te weinig toe, omdat er kunde en inspanning ontbreken, waar zij gevorderd worden, terwijl de winsten, die de arbeid afwerpt, onder de gewone arbeiders te veel verdeeld worden, om een behoedmiddel tegen armoede te kunnen zijn." (pag. 156).

„In ons vaderland doen zich gebrek aan zedelijke grondbeginselen en aan algemene toegepaste wetenschappelijke kennis gelden, het gebrek aan kapitaal is echter op zich zelf geen oorzaak van armoede in ons vaderland."

Bij bijzondere personen gelden als oorzaken van armoede: te vroegere huwelijken zonder middelen van bestaan; onzedelijkheid; misbruik van sterke drank; verkwisting; (hoge daglonen zijn niet altijd voordelig); gebrek aan onderwijs. Er is te grote concurrentie bij de gewone arbeid; het gebrek aan werk is meestal gebrek aan vermogen tot die arbeid, waarvoor navraag bestaat.

Werkelijke overbevolking bestaat er niet in ons land — aldus nog steeds De Bosch Kemper in 1851 — „er bestaat eerder gebrek aan geschikte arbeiders dan gebrek aan middelen van bestaan."

„De armenbedeeling in ons vaderland heeft vele gebreken; in het algemeen is elke inproductieve uitgave, dus ook armenbedeeling, eene oorzaak van vermeerderende armoede; zij heeft de strekking voortdurend grooter te worden en verzwakt den prikkel tot den arbeid, maar... die gebreken van de armen-

bedeeling kunnen niet als eene algemeene oorzaak van de bij ons bestaande armoede aangemerkt worden." Immers (pag. 197):

„Dat de bedeeling aan huiszittende en diakonie-armen in ons vaderland velen zorgeloos maakt, gelooven wij wel als een wel bewezen feit te mogen aannemen. De onpartijdigheid vordert echter bij de beoordeeling van dit nadeel, niet over het hoofd te zien, dat deze bedeeling over het algemeen, hoofd voor hoofd, uiterst gering is, en slechts op eenige zeer enkele plaatsen zoo ruim, dat men er van leven kan. Zij is op de meeste plaatsen een toevoegsel bij het loon van den werkman, dat op zich zelf ongenoegzaam is, om hem eenig levensgenot te verschaffen. De prikkel tot arbeid wordt daardoor niet *geheel* weggenomen. De huiszittende armen, die werken kunnen, laten daarom de arbeid niet geheel na. Wij gelooven niet dat in *ons* land ergens het tegendeel is bewezen. Of-schoon dus de nadeelen onzer huiszittende-armenbedelingen erkennende, gelooven wij echter dat men overdrijft met haar als voornaamste oorzaak van armoede voor te stellen.”

Belastingen en accijnzen ziet de schrijver in deze periode van nog niet snelle kapitalistisch-economische ontwikkeling niet als een oorzaak van de armoede; „het verdient geene aanbeveling om in den tegenwoordigen tijd den druk, die de arbeidende klasse nog te dragen heeft, op den burgerstand en de meer gegoeden over te brengen.”

Ten slotte worden een aantal middelen ter vermindering van armoede voorgesteld: landverhuizing, werkverschaffing (maar geen philanthropische werk-inrichtingen, die zijn improductief); zorg voor het lichamelijk welzijn der lagere klasse; maatschappelijke opvoeding des volks; beschaving der arbeidende klasse; zorg voor het kapitaal; voorzorgen tegen ongunstige tijden en tegen bijzondere ongelukken; eindelijk: onderstand.

Hoewel hij bij herhaling aantoonst dat de ondersteuning, welke wordt gegeven, in het algemeen uiterst laag is, De Bosch Kemper wordt niet moede te betogen, „dat elke armenbedeeling, die de zorgeloosheid en luiheid der armen voedt, de armoede vermeerdert.” „Elke bedeeling, ook de beste, is voor een gedeelte eene oorzaak van armoede, omdat zij de beperking van de bevolking door ellende vermindert en den prikkel des hongers, die het krachtigst tot den arbeid drijft, verzwakt. Dit neemt echter niet weg, dat armenverzorging pligt is voor elk mensch, wiens hart gevoelig is voor 's naasten leed, voor elke vereeniging, waarin de God der liefde wordt aanbeden; voor de regeering in elke beschaafde maatschappij.”

Aan de bijzondere liefdadigheid moet de eerste plaats in de onderstand van armen worden overgelaten. Zij heeft als individuele weldadigheid te doen wat noch het kerkgenootschap, noch het staatsgezag kan doen vervullen. Zij is liefdewerk, maar moet tevens met verstand te werk gaan. Daarom is het wel nuttig informatiebureaux op te richten, waar inlichtingen omtrent armen kunnen worden verkregen.

De bedelingen der diakonieën moeten met het godsdienstig huisbezoek verbonden zijn. Een ineensmelting van openbare armenverzorging met die vanwege de Kerk doet te veel de armenverzorging in een wettelijke liefdadigheid ontaarden. Weldadig werken beide, wanneer zij in een natuurlijk verband tot elkander staan; wanneer de strengheid der staatszorg omtrent het armenwezen door een meer zachtzinnige geest der kerkelijke armenbesturen gematigd wordt en de zwakkere kerk-armenbesturen in het meer krachtig armenbestuur van overheidswege een toevlucht vinden voor die onwilligen, die de stem der raadgeving versmaden. De diakonale reglementen moeten aan de goedkeuring van de overheid onderworpen worden.

Ten slotte heeft de staat de armenverzorging te beschouwen in verband tot de veiligheid, tot de orde, tot de welvaart, tot de gezondheid van het volk.

Lediglopers moet hij voor de veiligheid van anderen onschadelijk maken, de bedelarij moet beteugeld worden, de staatszorg omtrent de armen moet de samenleving tegen wanorde beveiligen. Zij moet door haar voorwaarden afschrikken van bedeling. Als regel moet, ten minste voor de gezonden, gelden: geen ondersteuning dan onder last van meerdere en zwaardere arbeid dan de vrije arbeidsman verrichten moet.

Uit dit rijke, maar toch nog veel te beknopte citeren van De Bosch Kemper wilde ik slechts iets aantonen van de maatschappelijke inzichten, welke een belangrijke invloed hebben gehad bij de totstandkoming van de Armenwet van 1854.

Dit beeld is eenzijdig. Het zou niet moeilijk, slechts voor lezer en schrijver tijdrovend zijn, tal van beschouwingen, strijdschriften, van mensenzinnelijkheid, weldadigheidszin en al dan niet van vroom zelfbedrog blakende getuigenissen te citeren, welke van minder inzicht getuigen dan De Bosch Kemper had, maar die zeker ook hun rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van de Armenwet.

Het zou zeer de moeite waard zijn om de pogingen van een klein aantal, in die tijd progressieven, te schetsen en de inzichten van mannen als Blaupot ten Cate, De Sitter, Suringar en andere vroege voorlopers van sociale politiek en maatschappelijk werk te plaatsen in de ontwikkeling van maatschappij en sociale denkbeelden, welke zich vanaf ongeveer 1870 in steeds sneller tempo heeft voltrokken. Mogelijk krijgen we daartoe nog wel eens de gelegenheid.

De Armenwet van 1854

Vóór alles zou het echter nodig zijn het merkwaardige verschijnsel van de organisatie der armenzorg in ons land in zijn historische wording te schetsen. Dat is echter reeds zeer dikwijls, en dikwijls zeer goed, gedaan. Wie hiervoor belangstelling heeft, wijzen we nu reeds op een speciaal nummer van het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk, dat geheel aan „honderd jaar Armenwet” zal zijn gewijd en een boekje, dat onder dezelfde titel binnenkort zal verschijnen.

Hier beperk ik mij tot de opsomming van de grondbeginselen van de Armenwet van 1854. De lezer zal daaruit zelf kunnen opmaken in hoeverre deze beginselen overeenkwamen met die van De Bosch Kemper, waar ze er principieel van afwijken.

Fukkink (De Armenwet 1912, IJmuiden 1947) noemt uit de memorie van toelichting de volgende punten:

1. de ondersteuning der armen wordt overgelaten aan de kerkelijke en bijzondere instellingen van weldadigheid;
2. de burgerlijke armenzorg mag een arme slechts dan ondersteunen, wanneer hij die niet aan kerkelijke of bijzondere instellingen van weldadigheid verkrijgen kan;
3. de burgerlijke armenzorg mag slechts bij volstreekte onvermijdelijkheid ondersteunen;
4. gemeentelijke subsidies aan instellingen van weldadigheid moeten tot een minimum beperkt blijven;
5. de kerkelijke particuliere instellingen van weldadigheid behouden hun absolute zelfstandigheid.

Men ziet: de geest van deze wet was er een van: overheid bemoei je er zo weinig mogelijk mee! Geen contrôle, laat alles over aan de kerkelijke en particuliere instellingen. Al zeer spoedig bleek, dat dit summum van niet-bemoeiing en be-

steden van een uiterst minimum van kosten uit 's lands financiën door de overheid niet bereikt kon worden. De maatschappelijke ontwikkeling was daarvoor toch al reeds te ver voortgeschreden. Volkomen verouderd was reeds bij het in werking treden van de wet de beruchte clause over het „domicilie van onderstand”. Dat hield in dat een „arme” van overheidswege slechts onderstand kon krijgen in zijn geboorteplaats. Kerkelijke instellingen verwezen in veel gevallen dus iemand, die buiten zijn geboorteplaats om hulp vroeg, naar de burgerlijke overheid. Voor het weinige, dat door haar werd verstrekt, werd de rekening gepresenteerd bij het gemeentebestuur van de geboorteplaats. Het heeft tot 1870 geduurd vóór deze toestand veranderde.

Dit waren dus enige losse opmerkingen ter herdenking van de Armenwet van 1854. Het is zo jammer dat we niet de „arme” uit die tijd kunnen laten spreken. Hij was de naamloze, wiens oordeel als direct getuigenis niet of nauwelijks in de bronnen is te vinden.

De „arme” zou pas luide en steeds luider gaan spreken, toen door de economische ontwikkeling de voorwaarden ontstonden van vermindering van het pauperisme. Dat was vanaf ongeveer 1870. Vanaf het ogenblik dat een arbeidersbeweging van enige betekenis ontstond, toen arbeiders, zij het voorlopig nog dikwijls op onbeholpen wijze, leerden zich zelf te helpen en gezamenlijk vechten voor hun erkenning als volwaardige medeburgers en niet als behoeftige kinderen van kerk of staat, werden, door gelijke oorzaak, de geesten van een deel der „burgerij-van-ouds” rijp voor het stellen van het sociale vraagstuk.

En pas in een maatschappij, waar door voldoende sociale zekerheid voor allen de afstand tussen de mensen is verkleind, kan langzaam en moeizaam het werk ontstaan, dat methodisch wegen zoekt naar daadwerkelijke hulp aan iedere medemens in moeilijkheden, hetwelk zich niet meer beperkt en, naar wij van harte hopen, zich steeds verder zal kunnen vrijmaken van het financiële hulp-dus machtsmiddel.

We herdenken dus maar liever niet al te veel, maar bezinnen ons liever op het feit, dat wij aan het begin staan van een lange en moeilijke weg tot inzicht en solidariteit.

A. T.

In ons nummer van April 1954 publiceerden wij een artikel van de heer D. Q. R. Mulock-Houwer, getiteld:

Ontspoorde jeugd lijdt onder geharrewar der instellingen

Dit artikel was overgenomen uit het „Parool”.

De redactie betuigt haar spijt dat, door een misverstand, de toevoeging waaruit dit bleek, niet mede opgenomen werd. Een fout, die hiermede hersteld wordt.

RED.

SECTIE KINDERBESCHERMING

Dagboekbladen van een gezinsvoogdes

2

Wanneer u ergens leest over „zwerfers”, wordt er dan bij u van binnen ook iets wakker? Bij mij wel. Vooral in het voorjaar wil ik zelf dolgraag aan de zwerv gaan, het geeft niet waarheen, als het maar buiten is, groene weilanden, slootjes . . . Ik kan zelf natuurlijk niet gaan zwerven, daarvoor zijn er te veel huishoudelijke plichten, die vervuld moeten worden. Maar toen ik gisteren twee zwervertjes — gezinsvoogdijpupillen — bij me kreeg, kon ik werkelijk niet al te boos op ze zijn. Het was me wel een dagje, gisteren. Soms hoor je in geen maanden van zwerflustige kinderen en dan krijg je er op een dag maar liefst twee op bezoek!

Het begon er dan mee, dat gistermorgen de moeder van Eduard opbelde! Ik heb zelf geen telefoon, maar voor noodgevallen mag er getelefoneerd worden bij de kruidenier op de hoek. De loopjongen kwam me halen en raadde me aan, om erge haast te maken, want die mevrouw was zo opgewonden. Nu is Eduards moeder altijd opgewonden als ze contact zoekt met mij, de gezinsvoogdes van haar zoon, dus dat verbaasde me niet. Aan de telefoon hoorde ik een rad verhaal: „Eduard had zich weer eens misdragen; hij had gisteren de hele dag van school gespijbeld; en naar wie was-ie toegegaan?; naar die niksnut van een vader van hem; u weet wel, die daar ergens op dat dorp woont. Ja, hij was 's avonds wel thuisgekomen, maar hij was nu weer helemaal onhandelbaar en zijn Paasrapport was ook al zo slecht geweest!.. En zij kwam zelf toch van zulke goede familie. Dat Eduard nu toch niet begreep, dat zijn vader niets waard was..” Hèhè, toen ze even lucht moest happen kon ik er eindelijk tussenkomen. Ik vroeg of Eduard misschien vanmiddag na school bij me zou kunnen komen. „Nou maar, dat zou ze zeggen en ze zou ook aan Eduard vertellen, dat hij nu beslist door mij in een gesticht zou worden geplaatst, omdat hij weer was weggelopen.” Ik zag dat de kruidenier ongeduldig begon te worden door het langdurige beslagleggen op zijn telefoon en ook daarom was mijn stem misschien wel wat kortaf, toen ik haar verzocht om over geen enkel gesticht te reppen tegenover Eduard. Ze mompelde nog iets van mensen, waar je nooit wat aan had, en dat Eduard misschien wel helemaal niet bij me

zou willen komen, maar daar was ik niet zo bang voor. Ik ken mijn pappenheimertje.

Eduard is een smalle donkere jongen van 15 jaar. Zijn ouders zijn jaren geleden gescheiden en hij woont bij zijn moeder. Zij is een hypernerveuze vrouw, die het niet kan nalaten bij alle mogelijke gelegenheden lelijke dingen te zeggen over Eduards vader, haar vroegere man, een marechaussee ergens op een dorp in de buurt van onze stad. Eduard is een jongen met leermoeilijkheden en zijn gedrag op school en thuis vormt een probleem. Zijn moeder wil, dat hij de Mulo afloopt, maar hij is al eenmaal blijven zitten en ook dit jaar ziet het er niet zo best voor hem uit. Moeder vindt het verschrikkelijk, dat Eduard „zo slecht leert” en ze verwijt hem voortdurend zijn „stomheid”. „Van haar kan hij dat niet hebben. Zij was altijd de beste van ’r klas. Dat is natuurlijk zijn vader in hem. Nooit had ze met die man moeten trouwen. Iedereen had het ’r afgeraden. Maar Eduard móést een beter rapport halen!” Was ’t een wonder, dat de jongen wel eens wegliep? En dat hij een onhandelbaar gedrag vertoonde?

De Eduard, die me om even over vieren opzocht was bijzonder opgewonden. In de gang begon hij al te zeggen, dat hij beslist niet meer naar die rotschool terugging. Hij verd... het verder. Bij die kale meesters, in die rotlokalen. Ik liet hem eerst maar eens uitrazen, schonk een kopje thee in en vroeg, toen hij wat kalmer werd, of hij het mooi had gevonden in J. gisteren. J. is het dorpje waar zijn vader woont. Ik was er eens op een fietstocht doorheengekomen en ik had genoten van het landschap met een kronkelige vaart, waarlangs kleine boerderijtjes lagen.

Eduard keek eens naar me. „Kent u het goed?” vroeg hij. „Mijn vader woont vlakbij de vaart. Hij heeft zo’n leuk huisje met een lap grond erachter. Als ie geen dienst heeft is-ie altijd in zijn tuin bezig. Ik heb geholpen.” Toen nadenkend: „Maar ik was er niet erg handig mee.” Ineens bitter „dat zal ik ook wel niet kunnen. Moeder zegt altijd al, dat ik zo’n stommerd ben.”

Ik antwoordde luchtig „Hoe zou je dat ook moeten kunnen? Je hebt ’t immers nooit geleerd. Hou je van werken in een tuin?”

Hij keek me achterdochtig aan, maar ik ging onverstoorbaar verder. „Ik ben zelf ook altijd in het voorjaar de stad zo beu! Dan zou ik er wel uit willen vliegen. Ergens op het land werken, ploegen of zaaien of zo...”

We schoten samen in een lach, want het was een mal idee om een dikke huis-moeke achter een ploeg voor te stellen. Eduard zuchtte. „Ik wou toch zo graag buiten wonen,” zei hij „De hele dag buiten, zoals vader. Eerst dienst en dan zijn tuin. Maar moeder...” Ja ik wist hoe moeder daarover zou denken. Plots schoot er een gedachte door me heen. „Weet je, jôh,” zei ik — nu zelf opgewonden — „mijn broer heeft een volkstuintje aan de rand van de stad en hij is bezig wat aan zijn huisje te verbouwen. Als ik hem eens opbelde en vroeg...”

Eduard straalde. Hij stond ineens op. „Kom mee,” zei-ie, bang zeker, dat ik me nog zou bedenken. „Gaat u dan maar direct opbellen.”

En zo stonden we twee tellen later weer bij de kruidenier, nu samen. Mijn broer werkt op een scheepswerf en het duurde wel lang, voor hij aan het toestel kwam, maar toen was alles zo geregeld. Eduard mocht Zaterdagmiddag komen „proefwerken”. „En doe je best, jong,” zei ik hem. „Want m’n broer is streng. Nu geen woord meer over een rotschool of zo. De hele week naar school en geen enkel stiekem uitstapje.” O nee, Eduard wilde wel alles beloven en sprong fluitend op zijn fiets.

Ik floot niet bij thuiskomst. Want het begon me te dagen, dat ik weer eens veel te impulsief gehandeld had. Ik had verstandiger gedaan om het plan eerst aan

Eduards moeder voor te leggen. Nu zou ze me morgen vast en zeker opbellen om te vertellen, dat ze van zulke goede familie kwam en dat die volkstuin toch eigenlijk . . . nou ja . . . niets voor Eduard was.

's Avonds om halftien belde ons tweede zwervertje, beter gezegd zwerfstertje aan. Dat was Hannie, een tienjarig meisje, dat al een jaar onder toezicht staat wegens haar ontembare zwerflust. Ik heb hieraan weinig kunnen veranderen tot nu toe, maar ik heb wel bereikt, dat ze dikwijls en vol vertrouwen bij me komt. Ze mag dan een van mijn oude kinderboeken lenen en die brengt ze me een paar dagen later weer keurig terug. Hannie zag er niets vreemds in, om om halftien bij ons aan te komen bellen en „Alleen op de wereld” te leen te vragen. Ze dronk met smaak een kopje thee en vertelde op mijn vraag, dat ze het vanmorgen op school erg saai had gevonden en dus in de pauze maar het speelplein was afgelopen. Nu was ze wel moe. Gegeten had ze ook niet, maar ze had in de stad wel van alles beleefd. Er was een auto in de gracht gereden en door de brandweer eruit gehaald. Op het marktplein hadden twee grote mannen samen gevochten . . . Ze at een bord boterhammen leeg en vroeg toen heel vanzelfsprekend of ze ook mocht blijven slapen. Maar ik heb haar uitgelegd, dat dat niet ging. Haar moeder zou zeker ongerust zijn.

Mijn man bracht Hannie achterop de fiets naar huis en rapporteerde bij thuiskomst somber, dat Hannie's moeder helemaal niet ongerust was geweest. Ze had zelfs niet eens gemerkt, dat Hannie verdwenen was. Maar Hannie is dan ook een meisje uit een gezin van 12 kinderen en sinds een paar jaar is vader er vandoor.

Dat was dan mijn zwerversdag. De een vluchtte de stad uit en de ander vluchtte de stad in. En hoe zal ik nu, samen met Eduards moeder (die haar enig kind geen seconde met rust laat) en samen met Hannie's moeder (die haar dochtertje eenvoudig geen aandacht kan geven) een manier kunnen vinden, om dit „vluchten” overbodig te maken.

M.

Uitwisselingsweekend te Zaandam

3 en 4 April 1954

De afdeling Zaandam had voor een feestelijke ontvangst gezorgd waaraan zelfs palmen in het smakvolle zaaltje, normaal bestemd voor ouden van dagen, niet ontbraken. De sectie Kinderbescherming en Reclassering had dan ook geen moeite gespaard om het haar gasten naar de zin te maken. Daarbij zorgde een groepje jongeren van het Humanistisch Verbond zeer verdienstelijk voor de pauze-lafenissen.

Deze weekend-conferentie, belegd in regionaal verband en bedoeld om de afdelingen in Noord-Holland uit te nodigen tot een gedachten-uitwisseling over een belangrijk onderwerp en organisatorische kwesties

had een 25-tal deelnemers bijeengebracht. Hieronder afvaardigingen van de afdelingen Den Helder, Velsen, Haarlem en het Gooi. Onderdak en maaltijden waren op keurige wijze geregeld bij leden ter plaatse.

De sectie-voorzitter gaf na een openingspeech van de afdelingsvoorzitter aan de heer B. M. v. Dam (sectiesecretaris) het woord voor een inleiding over: „Het sociale probleem van het zwakbegaafde kind en de ongeschoolde arbeider”. Hij wees hierbij onder meer op het feit, dat het voor de minder-begaafden in onze zeer gecompliceerde maatschappij steeds moeilijker wordt zich voldoende te handhaven. Dit ver-

schijnsel vormt zowel voor het betrokken individue (of gezin) als voor de maatschappij een bedreiging van het geluk en de welvaart. Als een van de oplossingen om hierin te voorzien noemde de inleider de verbetering van de onderwijsmethodiek, vooral voor de zwak-begaafden (te onderscheiden van de debielen).

Het gezin van de ongeschoolde arbeider, waarmede wij in ons werk zoveel te maken krijgen, vertoont eveneens veel zwakke plekken. Bovendien bezag hij deze problemen in sociologisch verband met de stadsbuurten, waar vele zwak-sociale gezinnen opeengehoopt waren. Een en ander op grond van een persoonlijk onderzoek destijds voor een scriptie in Amsterdam en Deventer verricht.

Dat het onderwerp wel wat uitgebreid was bleek in de avond-discussie, waarbij enkele vakmensen afzonderlijk bezwaren opperden tegen enkele conclusies van de inleider. De heer Hutte trachtte ten slotte enig antwoord te geven op de positieve vragen van de inleider aan de groep, hoe te handelen bij enige door hem gesignaleerde aanpassingszwakheden van de door hem besproken gezinnen. Dit voerde kennelijk tot de kern van de behoeften van de groep, hetgeen begrijpelijk is omdat ieder van ons verlangend kan zijn om in zijn vaak moeilijke werk als gezinshoofd of toezichhouder enige (zij het in de praktijk geringe) positieve levenswaarde toe te voeren aan onze

zorgenpupillen, temidden van de veelheid van vragen die daarbij op ons afkomen.

Ongetwijfeld verdient het onderwerp van de heer Van Dam een nog bredere beschouwing — al zou het maar over onderdelen zijn — dan op deze ene bespreking mogelijk was. In zoverre zouden we van een goed begin kunnen spreken, we zijn er voorlopig nog niet uit dunkt ons.

De discussie op de Zondagmorgen groepeerde zich rond allerlei praktische kwesties, die voor een deel onze samenwerking met Pro Juventute, Kinderrechter en Genootschap betroffen, al kwamen er ook andere organisatorische reclasseringsproblemen in diverse schakeringen ter sprake. De heren Blom en Hutte gaven, daartoe uitgenodigd, naar hun beste weten als landelijke sectie-secretarissen bescheid bij deze groepsbespreking, wat hier en daar tot verheldering mocht leiden.

Bij de Zondagmiddag-excursie naar een BLO-school spaarden directeur en personeel geen moeite ons dit bezoek zo aangenaam en doeltreffend mogelijk te maken, waardoor de deelnemers te meer voldaan naar huis keerden.

Alles bijeen een vruchtbaar weekend, wat zeker aan te bevelen valt voor de overige gewesten, waarbij het Centraal Bureau het op prijs zal stellen haar advies en medewerking te geven.

Bl. en H.

Lezers van Humanitas

Indien wij ongeveer 70 inzendingen kunnen boeken, kunt u bij ons een keurig uitgevoerde stijf linnen verzamelband voor uw kaderorganen bestellen, met het opschrift „HUMANITAS”, waarin u uw blad direct na aankomst blijvend kunt inbinden met een verend pennetje, tot dat de band gevuld is met 18 exemplaren. Zij dient u door voor drie jaargangen.

De prijs is f 2,60. Wij hebben reeds 34 bestellingen binnen gekregen en hebben dus nog 40 inschrijvers nodig om de bestelling te kunnen plaatsen. Zend s.v.p. spoedig per briefkaart uw opgave met het benodigde aantal banden. Liefst per afdeling, doch ook individuele bestellingen zijn welkom.

Onze uitvoerige verzameling

Formulieren voor gezins- verzorging

zijn een waarborg voor de juiste
inrichting van uw administratie.

Op verzoek verstrekken wij

gratis proefstellen

N.V. DRUKKERIJ EN UITGEVERIJ

Vermande Zonen

WILLEMSPLEIN 16 - IJMUIDEN

VAMALIN

UNIFORM-KLEDING

een
Van Maanen
fabrikaat

*Bijna een halve eeuw
vakmanschap . . . Uw garantie*

Verkoopkantoor:
1e HELMERSSTRAAT 167/169
AMSTERDAM-W.
Tel. 84089

De afdeling Groningen van Humanitas, vereniging voor maatschappelijk werk op
humanistische grondslag, vraagt een

psychiatrisch geschoold maatschappelijk werkster

voor het op te richten bureau voor Levens- en gezinsmoeilijkheden, die aanvankelijk tevens leiding zal moeten geven aan het andere maatschappelijk werk van de afdeling.

of een

psychiatrisch geschoold maatschappelijk werkster

(halve dagtaak) voor haar bureau voor Levens- en gezinsmoeilijkheden
en een

maatschappelijk werkster

(halve dagtaak) (in het bezit van een diploma School v. M.W.) voor het geven van leiding aan het overige praktische werk van de afdeling.

Sollicitaties richten aan de secretaresse van de afdeling, mevrouw J. v. d. Meer-Noorland, Cortinghlaan 2a, te Groningen.